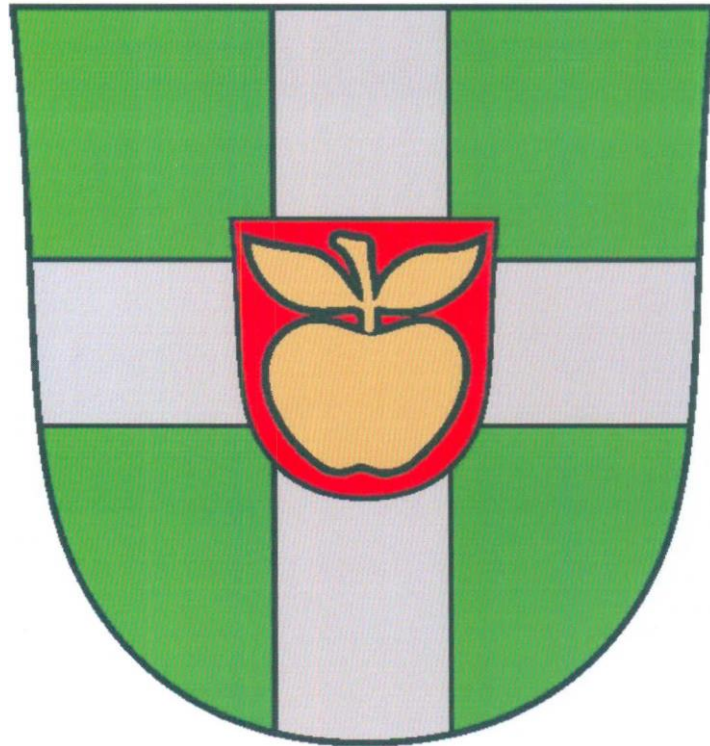

TÜRI VALLA 2023. AASTA EELARVE SELETUSKIRI

SISUKORD

1.	Ülevaade.....	7
1.1.	Majanduslik ülevaade, prognoosid	7
1.2.	Eelarve lühiülevaade, koostamine, sisu	8
1.3.	Eelarve osad.....	10
2.	Põhitegevuse tulud	10
2.1.	Maksutulud	11
2.1.1.	Üksikisiku tulumaks (edaspidi <i>FIT</i>).....	11
2.1.2.	Maamaks	13
2.2.	Kaupade ja teenuste müük	14
2.2.1.	Riigilõiv	14
2.2.2.	Tulud haridusalasest tegevusest	14
2.2.3.	Tulud kultuuri- ja kunstialasest tegevusest	18
2.2.4.	Tulud spordi- ja puhkealasest tegevusest.....	18
2.2.5.	Tulud sotsiaalalasest tegevusest.....	18
2.2.6.	Elamu- ja kommunaaltegevuse tulud	18
2.2.7.	Tulud üldvalitsemisest	19
2.2.8.	Laekumised transpordi- ja sidealasest majandustegevusest	19
2.2.9.	Üür ja rent	19
2.3.	Saadud tegevustoetused	19
2.3.1.	Kohaliku omavalitsuse toetusfond	19
2.3.2.	Kohaliku omavalitsuse tasandusfond.....	20
2.4.	Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	21
2.5.	Muud tegevustulud	21
3.	Põhitegevuse kulud	21
4.	Põhitegevuse kulud tegevusalade järgi	21
4.1.	Üldised valitsussektori teenused.....	21
4.1.1.	Türi Vallavolikogu (01111)	22
4.1.2.	Türi Vallavalitsus (01112)	22
4.1.3.	Kohaliku omavalitsuse üksuse reservfond (01114)	23
4.1.4.	Muud üldised teenused (01330).....	23
4.1.5.	Üldisloomuga ülekanded valitsussektoris (01800)	23
4.2.	Avalik kord ja julgeolek	23
4.2.1.	Päästeteenused (03200).....	23
4.2.2.	Muu avalik kord ja julgeolek (03600)	23

4.3. Majandus	24
4.3.1. Üldine tööjõupoliitika (04120)	24
4.3.2. Põllumajandus (04210)	24
4.3.3. Maanteetransport (04510)	24
4.3.4. Ühistranspordi korraldus (04512)	24
4.3.5. Turism (04730)	24
4.3.6. Üldmajanduslikud arendusprojektid (04740)	25
4.3.6. Muu majandus (04900)	25
4.4. Keskkonnakaitse	25
4.4.1. Jäätmekäitlus (05100)	25
4.4.2. Avalike alade puhastus (05101)	25
4.4.3. Heitveekäitlus (05200)	25
4.4.4. Bioloogilise mitmekesisuse ja maastiku kaitse (05400)	26
4.5. Elamu- ja kommunaalmajandus	26
4.5.1. Elamumajanduse arendamine (06100)	26
4.5.2. Veevarustus (06300)	26
4.5.3. Tänavavalgustus (06400)	26
4.5.4. Muud elamu- ja kommunaalmajanduse tegevus (06605)	26
Kalmistud (0660510)	26
Hulkuvate loomadega seotud tegevus (0660511)	27
Muu elamu – ja kommunaalmajandus (0660512)	27
Türi Kommunaalasutus (0605513)	27
Türi Haldus (0605514)	27
4.6. Tervishoid	27
4.6.1. Üldmeditsiiniteenused (07210)	27
4.7. Vabaaeg, kultuur, religioon	27
4.7.1. Sporditegevus (08102)	28
4.7.2. Noorsootöö ja noortekeskused (08107)	28
Muu noorsootööga seotud kulud (0810703)	28
Türi Noortekeskus (0810704)	29
Türi Noortekeskus, Türi loomemaja (0810706)	29
Türi Noortekeskus, Türi perepesa (0810707)	29
4.7.3. Vaba aja tegevused (08109)	29
4.7.4. Raamatukogud (08201)	30
Türi Raamatukogu (0820102)	30

4.7.5. Rahvakultuur (08202)	30
Türi Kultuurikeskus (0820201)	30
4.7.6. Muuseumid (08203)	30
Türi Muuseum (0820304)	30
4.7.7. Muinsuskaitse (08207)	30
4.7.8. Ringhäälingu- ja kirjastamisteenused (08300)	31
4.7.9. Muu vabaaeg, kultuur ja religioon (08600)	31
4.8. Haridus	31
4.8.1. Alusharidus (09110)	32
Osalus teiste omavalitsuste lasteaedade kuludes (0911001)	33
Retla – Kabala Kool, lasteaed (0911002)	33
Käru Põhikool, lasteaed (0911003)	33
Väätsa Lasteaed Paikäpp (0911005)	34
Türi Lasteaed (0911009)	34
4.8.2. Põhi- ja üldkeskharidus (09212)	34
Osalus teiste omavalitsuste põhikoolide ja üldkeskhariduse kuludes (0921201)	34
Laupa Põhikool (0921202)	36
Retla – Kabala Kool (0921203)	36
Türi Põhikool (0921204)	36
Türi Kevade Kool (0921205)	36
Käru Põhikool (0921206)	36
Väätsa Põhikool (0921207)	36
4.8.3. Türi Ühisgümnaasium (0921301)	37
4.8.3. Üldkeskhariduse õpetajate tööjõukulud (09213)	37
4.8.4. Noorte huviharidus ja huvitegevus (09510)	37
Osalemine huvihariduse kuludes (0951001)	37
Türi Muusikakool (0951002)	37
4.8.5. Koolitransport (09600)	37
4.8.6. Koolitoit (09601)	38
4.8.7. Öömaja (09602)	38
4.8.8. Muu haridus (09800)	38
4.9. Sotsiaalne kaitse	38
4.9.1. Puuetega inimeste sotsiaalhoolekandeasutused (10120)	40
Türi Päevakeskus (1012001)	40
4.9.2. Muu puuetega inimeste sotsiaalne kaitse (10121)	40

4.9.3. Eakate sotsiaalhoolekandeesutused (10200).....	40
Väätsa eakate kodu (1020002)	40
Osalemine sotsiaalhoolekandeesutustes (1020003)	40
4.9.4 Muu eakate sotsiaalne kaitse (10201)	40
4.9.4. Asendus- ja järelhooldus (10400)	41
4.9.5. Muu perekondade ja laste sotsiaalne kaitse (10402).....	41
4.9.6. Eluasemeteenused sotsiaalsetele riskirühmadele (10600)	41
4.9.7. Riiklik toimetulekutoetus (10701)	41
4.9.8. Muu sotsiaalsete riskirühmade kaitse (10702).....	41
4.9.9. Muu sotsiaalne kaitse (10900)	41
5. Investeerimistegevus	42
5.1. Investeerimistegevuse tulud	42
5.2. Investeerimistegevuse kulud.....	42
6. Finantseerimistegevus	43
7. Likviidsete varade muutus	44
8. Finantsnäitajad	44
8.1. Põhitegevuse tulem.....	44
8.2. Eelarve tasakaal	44
8.3. Netovõlakooormuse arvutused	44
9. Seos eelarvestrateegiaga	44
10. Lisad.....	46
LISA 10.1 Türi valla kohustiste põhiosa tagasimaksed alates 2023. aastast*	46
LISA 10.2 Omatulud 2023. aasta eelarves	47

Vallavanema pöördumine

Türi valla eelarve koostamisel arvestati eelmiste aastate eelarve täitmisi, asutuste ja partnerite taotlusi ning nendega läbirääkimiste tulemusi. Samuti arvestati riigi suuniseid ja suundumusi.

Riik tõstis alampalka 655-lt eurolt 725-le ehk 10,7% ning õpetajate palga alammäära 1412-lt eurolt 1749-le eurole ehk 23,9%. Türi vald on sarnaselt paljudele kohalikele omavalitsustele sidunud lasteaiaõpetajate palgad kooliõpetajate palgaga, kus magistrikraadiga õpetaja on võrdsustatud kooliõpetaja palgaga ning kõrgharidusega lasteaiaõpetaja palk on 90% kooliõpetaja palgast. Mitmed kohalikud omavalitsused plaanivad ja kaaluvad lasteaiaõpetajate palgad lahti siduda kooliõpetajate omast, kuid Türi vald plaanib sellega jätkata. Vastavalt riigi õigusaktidele võib lasteaia kohatasu olla kuni 20% alampalgast. Tervikuna on see inimese vaatenurgast väga hea uudis, sest nende sissetulekud suurenevad.

Lisaks peame arvestama oluliste energiahindade tõusuga, mis puudutab ühtemoodi nii juriidilisi kui ka eraisikuid. Nõnda suunab Türi vald investeeringuid hetkel peamiselt edaspidiste kulude vähendamiseks ning samal ajal püüame vähendada meie laenukoormust, et mitte elada tuleviku arvelt.

Eelarvestrateegia näeb ette põhitegevuskulude pidurdumist ning püüdleme selle poole, üldist majanduslikku olukorda arvestades siiski tõusevad meil nii personali- kui majandamiskulud.

Türi valla haridusvõrk nõuab olulist panust eelarvest. Lähtume paindliku, perekonna ning lapse vajadusi arvestava haridusteenuse pakkumisel kodulähedaste koolide olemasolust. Pakume tugispetsialistide abi meie haridusasutustes, panustame huviharidusse ning sporditegevusse.

Türi vallas on lasteaia kohatasu 5% ehk oluliselt madalam kui riigi lubatav alammäär, näiteks on Paide linnas on endise Roosna-Alliku piirkonnas 6,5% ning endise Paide linna piirkonnas 7,5%. Täna ei ole Türi vallas plaanis kohatasu protsenti muuta ja jätkame meie perede toetamist.

Türi vallas on lasteaia kohatasu 5% ehk oluliselt madalam kui riigi lubatav alammäär, näiteks on Paide linnas on endise Roosna-Alliku piirkonnas 6,5% ning endise Paide linna piirkonnas 7,5%. Täna ei ole Türi vallas plaanis kohatasu protsenti muuta ja jätkame meie perede toetamist.

Eelarves toetame kohalikku omaalgatust, et koostöös seltsidega pakkuda inimestele võimalust huvitegevuseks ja vaba aja veetmiseks, eakate ja noorte ühistevgevuseks ning osalemiseks erinevates ettevõtmistes. Eelarves on arvestatud kaasava eelarve projektidega, mis on rahvahääletuse tulemusel 2023. aastal Laupa muusikaaia rajamine ja Retla-Kabala kooli spordiväljaku uuendamine.

Eelarves on arvestatud kaasava eelarve projektidega, mis on rahvahääletuse tulemusel 2023. aastal Laupa muusikaaia rajamine ja Retla-Kabala kooli spordiväljaku uuendamine.

Toetame jätkuvalt hajaasustuse programmi kaudu abivajavate inimeste investeeringute tegemist ning abistame toimetulekuraskustes inimesi kodude tuleohutuks muutmisel.

Türi valla eelarve on koostatud säästlikult, kuid siiski inimest arvestavalt ning eelarve on tasakaalus.

1. ÜLEVAADE

1.1. Majanduslik ülevaade, prognoosid

Türi vald on üks kolmest omavalitsusest Järvamaal, asudes maakonna edelaosas. Kahe ühinemise järgselt moodustavad Türi valla: Türi linn, Oisu, Kabala, Türi, Kärü ja Väätsa piirkonnad koos oma traditsioonide, tegusate inimeste ning aktiivsete kogukondadega.

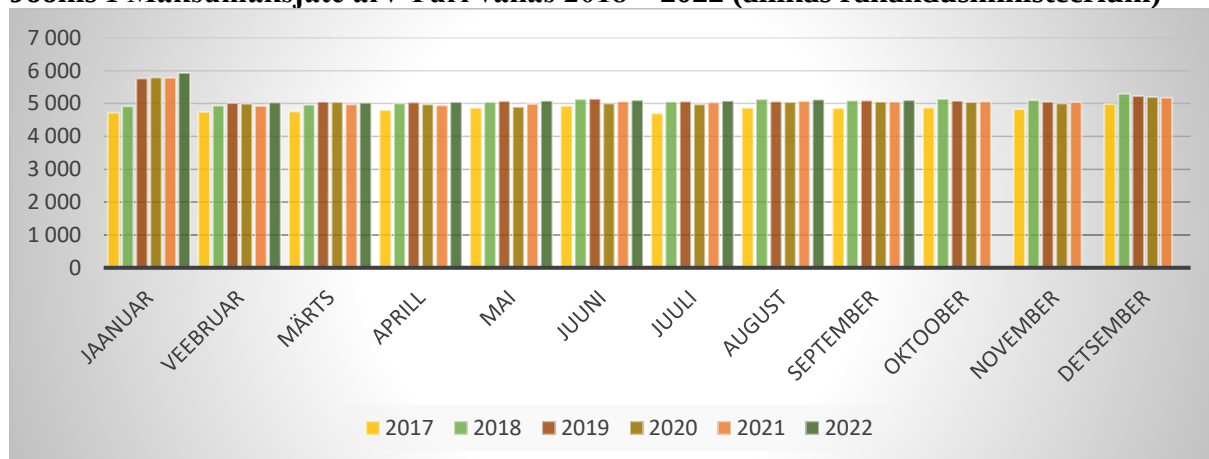
Türi valda ümbritsevad Kehtna ja Rapla vallad (Raplamaa), Põhja-Pärnumaa vald (Pärnumaa), Põhja-Sakala vald (Viljandimaa), Kose vald (Harjumaa) ning Järva vald ja Paide linn (Järvamaa).

Valda läbivad mitu suurt maanteed (Pärnu – Rakvere - Sõmeru, Tallinna – Rapla – Türi - Viljandi, Tallinna – Imavere - Viljandi) ning Tallinna – Viljandi raudtee. Vallas on viis raudteejaama – Türi linnas, Kärü alevikus, Taikse külas, Kärevere külas ja Ollepal külas. Türi valda läbib üleeuroopalise jalgrattatee võrgustikku kuuluv jalgrattatee nr 2 (Pärnu – Tallinna sadam) ning *Greenway* turismitee.

Türi valla pindala on kokku 1 008,72 ruutkilomeetrit. Türi vallas on 1 linn, 4 alevikku ja 53 küla, kus 2022 67401.01.2023 seisuga 10 674674 elanikku ning 01.01.2023 seisuga 10 660. 660. Aastaga on elanike arv vähenenud 14 inimese võrra.

Maksumaksjate arv 2021. a jaanuarikuu seisuga oli 5 785 inimest. Võrreldes 2022. a sama aja seisuga on maksumaksjate arv suurenenud 123 inimese võrra.

Joonis 1 Maksumaksjate arv Türi vallas 2018 – 2022 (allikas rahandusministeerium)

Tabel 1 Maksumaksjad 2018 – 2022 (allikas rahandusministeerium)

aasta	jaanuar	veebuar	märts	aprill	mai	juuni	juuli	august	september	oktoober	november	detsember
2017	4 721	4 739	4 761	4 802	4 868	4 922	4 701	4 865	4 858	4 878	4 825	4 987
2018	4 913	4 938	4 960	5 007	5 042	5 132	5 049	5 135	5 092	5 141	5 103	5 293
2019	5 760	5 015	5 056	5 031	5 070	5 138	5 059	5 066	5 095	5 077	5 050	5 228
2020	5 789	4 996	5 038	4 973	4 900	5 008	4 975	5 038	5 057	5 042	5 007	5 203
2021	5 785	4 928	4 975	4 948	4 989	5 059	5 037	5 072	5 054	5 061	5 039	5 182
2022	5 926	5 033	5 021	5 043	5 078	5 104	5 080	5 123	5 104			

1.2. Eelarve lühiülevaade, koostamine, sisu

2023. aasta eelarve põhitegevustulude kogumaht on 20,97 miljonit eurot ja põhitegevuskulude kogumaht 19,49 miljonit eurot.

Põhitegevuse tuludest moodustavad maksutulud kokku 53,71%, saadavad toetused 36,29%, tulud kaupade ning teenuste müügist 9,7% ja muud tulud 0,2%. Füüsilise isiku tulumaksust laekuvad summad on 2023. aasta eelarvesse kavandatud 2022 laekumisega võrreldes +8,18% ehk +0,8 miljonit eurot. Tulumaksu laekumine on kokku 10,7 miljonit eurot, mis moodustab 51% valla põhitegevuse tuludest.

Põhitegevuse kulude kavandatud suurus on 19,49 miljonit eurot. Põhitegevuse kulud kasvavad võrreldes 2022. aasta lõpliku eelarvega 8,5% ning võrreldes eeldatava täitmisega 11,1%.

Põhitegevuse kuludest on 7,5% antavad toetused (sh sotsiaaltoetused ja muud toetused) ja 92,5% personali- ja majandamiskulud.

Toetusfondi eraldised on eelarves kajastatud 2023. aasta alguse seisuga. Arvestatud on üldhariduskoolide õpetajate ja lasteaedade õpetajate ning haridusasutuste tugisüsteemide osalise riigipoolse rahastamisega, summad täpsustatakse II lugemiseks.

Põhitegevuse tulemi suuruseks on 1,48 miljonit eurot (põhitegevuse tuludest on maha võetud põhitegevuse kulud).

Türi valla 2023. aasta eelarve eelnõu ja seletuskiri on koostatud juhindudes [kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest](#) (edaspidi KOKS), [kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusest](#) (edaspidi KOFS), Türi valla finantsjuhtimise korrast, [Türi valla arengukavast ja eelarvestrateegiast](#) ja [avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhendist](#) (edaspidi *üldeeskiri*).

2023 aasta eelarve koostamise ettevalmistused algasid 10. mai 2022 aasta korralduse nr 132 „Türi valla 2023. aasta eelarve koostamise ajakava ja tingimused“ välja andmisega. Türi valla 2023. aasta eelarve eelnõu ja seletuskirja on koostanud vallavalitsuse rahandusosakond koostöös asutuste, struktuuriüksuste ning vallavalitsuse liikmetega. Asutuste juhid ja alaeelarvete eest vastutajad sisestasid 1. septembriks 2022 aasta tegevusalade kaupa eelarve esialgse sisendi eelarve infosüsteemi VeeRa. Vallavalitsuse rahandusosakond koostas koondi ja 10. oktoober kuni 21. oktoober toimusid läbirääkimised alaeelarvete eest vastutajate ja asutuste juhtidega, et vaadata üle arenguvajadustest lähtuvad muudatused. Peale eelarve sisendite korrigeerimist toimus veel kohtumisi asutuseasutuseasutuse juhtidega.

24. novembril 2022 aastal esitas Türi Vallavalitsus heaks kiidetud eelarve eelnõu volikogule. I lugemine katkestati 29. detsembril 2022 ning volikogu andis ülesandeks kogu eelarve tervikuna üle vaadata sh vähendada füüsilise isiku tulumaksu laekumist.

Vallaeelarve on eelarveaasta põhitegevuse tulude, põhitegevuse kulude, investeerimistegevuse, finantseerimistegevuse ja likviidsete varade muutuste plaan koos täiendavate nõuete, volituste ja informatsiooniga, mis on aluseks vastava aasta tegevuste finantseerimiseks.

Eelarve väljendab valla tegelikku olukorda, võimalusi ja valikuid. Eelarvega määratakse kulude summad valdkondade kaupa (sh kulu liikidele) ja prognoositakse tulud nende katteks. Kohaliku omavalitsuse üksuse eelarve peab olema tasakaalus ehk kõikidele eelarves kavandatud väljaminekutele peab olemas olema kate.

Põhitegevuse tulud on maksutulud, tulud kaupade ja teenuste müügist, põhitegevuseks saadavad toetused (sh tasandus- ja toetusfond) ja muud regulaarsed tulud, mis laekuvad korrapäraselt ja stabiilselt.

Põhitegevuse kulud on personalikulud, majandamiskulud (nt küte, elekter, vesi, administreerimiskulud) ja antavad toetused. Tegemist on korrapärase väljaminekutega. Eelarves on eraldi põhitegevuse kuluna planeeritud ka reservfond ettenägematute väljaminekute tegemiseks, millest vallavalitsus eraldab vahendeid sihtotstarbeliselt.

Investeermistegevus koosneb tuludest ja kuludest. Tuludeks on vara müük, finantstulud ning investeerimiseks saadud toetused ja kuludeks investeeringud, sh teede ehitus ja rekonstrueerimine.

Eelarve on koostatud üheks eelarveaastaks, eelarveaasta algab 01. jaanuaril ja lõpeb 31. detsembril. Eelarve võtab volikogu vastu määrusega ja eelarve jõustub eelarveaasta algusest, pärast volikogu määruse vastuvõtmist. Eelarve eelnõu, vastuvõetud eelarve, eelarve muudatused ja lisaeelarved avalikustatakse vastavalt eelarve koostamise aluseks olevale seadusandlusele.

Eelarve sisaldab kõiki tulusid ja kulusid ning on koostatud brutomeetodil kalendriaastaga ühtiva eelarveaasta kohta. Üldreeglina ei ole tulu- ja kuluartiklid üksteisest sõltuvuses, st et eelarve tulude puhul ei ole kindlaks määratud sihtotstarbelist kulutamist ehk tulud tervikuna on mõeldud finantseerimaks kulusid tervikuna. Erandina on siiski teatud tulude osas ette nähtud sihtotstarbeline kasutamine ja see on eelarve planeerimisel aluseks võetud.

Seletuskirjas on toodud võrdlustabelites 2020 aasta eelarve, 2020 aasta eelarve täitmine, 2021 aasta eelarve, 2021 aasta eelarve täitmine, 2022 aasta eelarve, 2022 aasta eelarve täitmine ja 2023 aasta planeeritav eelarve.

Vallavolikogus läbib eelarve eelnõu vähemalt kaks lugemist ning vajadusel tehakse selle käigus parandus- ja muudatusettepanekuid. Eelarve eelnõu muutmise ettepanekule lisab selle algataja põhjendused ja arvestused kavandatavate muudatustega kaasnevate väljaminekute ja nende katteallikate kohta. Kõik muudatusettepanekud vaatab läbi vallavalitsus ja lisab oma seisukoha.

Eelarve täitmisel ja elluviimisel osalevad kõik asutused, lisaks ka mitmed era- ja kolmanda sektori organisatsioonid, kellele on valla poolt antud ülesandeid ja kellele eraldatakse nende ülesannete täitmiseks eelarvest vahendeid.

Eelarve täitmise kontroll on vallavolikogu revisjonikomisjoni, vallavalitsuse, hallatavate asutuste juhtide, Rahandusministeeriumi ja Riigikontrolli ülesanne. Vallavalitsus vastutab selle eest, et oleks rakendatud tõhus finantsjuhtimise ja kontrollisüsteem, mis peab aitama raha parimal viisil kasutada. Peale eelarveaasta lõppu koostab vallavalitsus majandusaasta aruande, sh eelarve täitmise aruande, mida auditeerib sõltumatu audiitor ning seejärel kinnitab vallavolikogu auditeeritud aruande.

1.3. Eelarve osad

Eelarve osad on vastavuses kohaliku omavalitsuse finantsjuhtimise seaduse (KOFS) sätetega. Eelarve koosneb viiest osast:

- põhitegevuse tulud;
- põhitegevuse kulud;
- investeerimistegevus;
- finantseerimistegevus;
- likviidsete varade muutus.

Eelarve osad kajastatakse üldeeskirja järgi, milles tegevusala kood kajastab täidetavaid põhifunktsioone. Eelarve täitmises ehk raamatupidamislikult on kasutusel lisaks veel dimensioone ehk kontokombinatsioone, mida eelarve tasemel kajastatakse koondsummana. Eelarveinfosüsteemis VeeRa on eelarve täitmine tegevusala ja tulu-, kululiigi detailsuses kättesaadav igapäevaselt.

2. PÕHITEGEVUSE TULUD

Põhitegevuse tulude eelarveosas jaotatakse tulud majandusliku sisu järgi järgmisteks liikideks:

- maksutulud;
- tulud kaupade ja teenuste müügist;
- saadud toetused;
- muud tegevustulud.

Kohaliku omavalitsuse üksuse eelarve on iseseisev ehk kohalik omavalitsus otsustab ise eelarve koostamise üle. Peamisteks eelarve tuludeks on Türi vallas füüsilise isiku tulumaks, maamaks ja toetused riigieelarvest.

Tabel 2 Põhitegevustulud 2020-2023

Põhitegevustulud	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Maksutulud	9 090 441	9 104 582	9 141 759	9 640 804	10 432 755	10 426 379	11 267 015
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 489 309	1 583 374	1 879 179	1 972 421	1 978 279	1 996 685	2 048 604
Saadud toetused	6 748 699	6 743 923	6 769 536	6 212 300	7 137 810	6 870 550	7 613 259
Muud tegevustulud	80 889	87 526	53 186	68 116	31 831	149 850	47 500
TULUD KOKKU	17 409 338	17 519 405	17 843 660	17 893 641	19 580 675	19 443 464	20 976 378

Joonis 2 Tulude jaotus 2023. aastal

Joonis 3 Tulude jaotus 2023. aastal koos laenu ja investeeringutega

2.1. Maksutulud

Maks on seadusega või seaduse alusel valla- või linnavolikogu määrusega riigi- või kohaliku omavalitsuse avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks kogutav rahaline kohustus. Maksude kehtestamise peamine eesmärk on riigi, linna või valla ülesannete täitmiseks vajaliku raha saamine. Maksu näol on alati tegemist rahalise kohustusega ning sellel puudub otsene vastutasu maksumaksja jaoks.

Maksud jagunevad riiklikeks ja kohalikeks maksudeks, kuid eelarve struktuuris eraldi vastavat liigendust ei kasutata. Riiklikud maksud on füüsilise isiku tulumaks (edaspidi *FIT*) ja maamaks. Türi vallas ei ole kehtestatud ühtegi kohalikku maksu. Maksude üldist laekumist reguleerib maksukorralduse seadus.

2.1.1. Üksikisiku tulumaks (edaspidi *FIT*)

FIT laekumist reguleerivad tulumaksuseadus ja *FIT* kohalikele omavalitsustele eraldamise kord. *FIT* laekumist mõjutab vallas maksumaksjate arv, brutosissetulek ja riigi poolt igal aastal omavalitsustele kehtestatav tulumaksu laekumise määr ([MKS](#)).

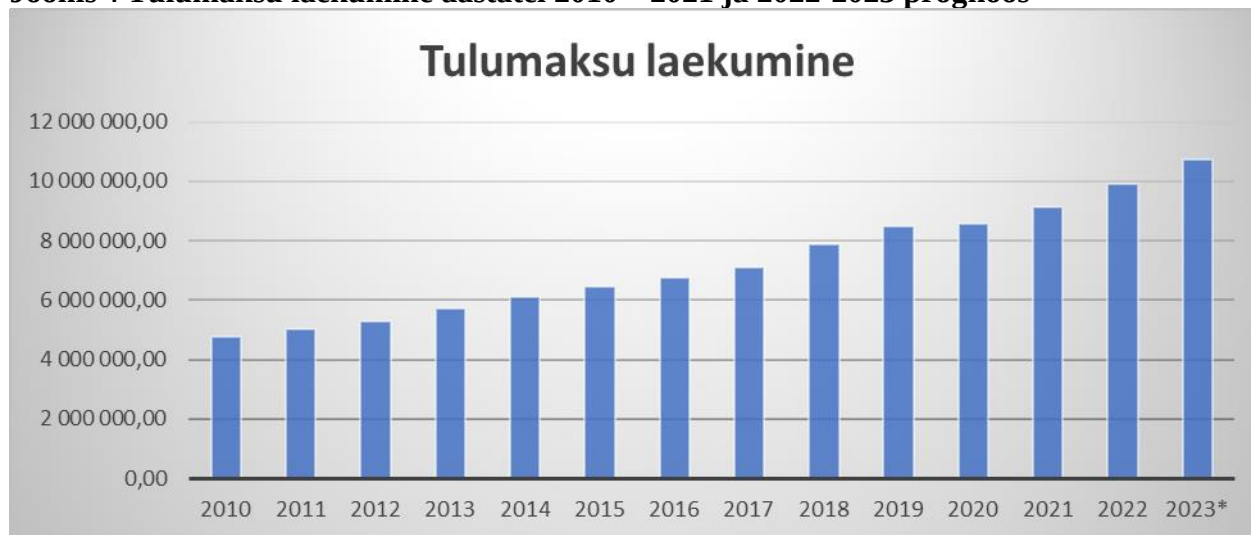
Valla maksumaksja on kodanik, kes on registreeritud valla elanike registrisse. Maksumaksja elukohana kalendriaastal käsitletakse maksuhalduri (Maksu- ja Tolliameti) peetavasse maksukohuslase registrisse sama kalendriaasta 1. jaanuari seisuga kantud elukohta.

Füüsilise isiku maksustatavast tulust laekub kohalikule omavalitsusele alates 2021 aastast 11,96%.

Tabel 3 FIT laekumine aastatel 2010 –2021 ja 2022-2023 prognoos

aasta	FIT	kasv %
2010	4 778 568,00	0,00
2011	5 027 950,00	5,22
2012	5 281 317,00	5,04
2013	5 721 487,00	8,33
2014	6 083 516,00	6,33
2015	6 450 589,00	6,03
2016	6 757 227,00	4,75
2017	7 114 646,00	5,29
2018	7 881 161,00	10,77
2019	8 462 685,00	7,38
2020	8 574 105,00	1,32
2021	9 112 250,00	6,28
2022	9 906 894,00	8,72
2023 ¹	10 717 015,00	8,18

Joonis 4 Tulumaksu laekumine aastatel 2010 – 2021 ja 2022-2023 prognoos

*Prognoositud tulumaksu laekumine

¹ Prognoositud tulumaksu laekumine

2.1.2. Maamaks

Maamaks on riiklik maks, mille maksuhaldur on Maksu- ja Tolliamet. Maamaks arvutatakse kohalikust omavalitsusest saadavate andmete põhjal ning laekunud maamaks kantakse maa asukoha kohalikule omavalitsusüksusele üle vähemalt 2 korda aastas.

Maamaksu maksab maa omanik. Maa koormamisel hoonestusõiguse või kasutusvaldusega maksab maamaksu hoonestaja või kasutusvaldaja. Jätkuvalt riigi omandis oleva maa eest maksab maamaksu riik. Munitsipaalomandis oleva maa eest maamaksu ei maksta.

Maamaks arvutatakse maa maksustamishinna ja kohaliku omavalitsuse määratava maamaksumäära alusel.

Maa maksustamishind arvutatakse maa korralise hindamise tulemuste alusel. Viimane maa korraline hindamine toimus 2022. aastal ja tulemused võetakse kasutusele alates 1. jaanuarist 2024. Uued maamaksu määrad kehtestab kohalik omavalitsus hiljemalt 1. juuliks 2023.aastal. Lisaks on seadusega maamaksu tõusule seatud kasvupiirang, ehk maamaks ei suurene rohkem kui 10% aastas isegi kui uue maksustamise hind on suurem.

Hetkel on 2023. aasta eelarve planeerimise aluseks Türi Vallavolikogu 29. märtsi 2018. aasta määrus nr 15 „Maamaksumäärad Türi vallas“ järgmised maamaksumäärad (kehtivad alates 01.jaanuar.2019. aasta):

- Türi valla haldusterritooriumil asuva maa, välja arvatud põllumajandussaaduste tootmiseks kasutusel oleva maa ja loodusliku rohumaa maksumäär on 2,5% maa maksustamishinnast aastas.
- Türi valla haldusterritooriumil asuva põllumajandussaaduste tootmiseks kasutusel oleva haritava maa ja loodusliku rohumaa maksumäär on 2,0% maa maksustamishinnast aastas.

Türi Vallavolikogu 29. märtsi 2018. aasta määrusega nr 16 „Maamaksust täiendava vabastamise ulatus ja kord“ on kehtestatud maamaksuvabastus okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seaduse mõistes represseeritu ja represseerituga võrdsustatud isikule tema kasutuses oleva Türi vallas asuva elamumaa või maatulundusmaa õuemaa kõlviku selles osas, mille osas ei kohaldu talle seadusega kehtestatud muu maamaksuvabastus või -soodustus. Muid täiendavaid maamaksuvabastusi või -soodustusi Türi vallas ei ole.

Tabel 4 Maamaksu laekumine aastatel 2007 – 2021 laekumine, 2022-2023 prognoos

aasta	maamaks	kasv %
2010	531 729,00	0,00
2011	495 099,00	-6,89
2012	523 684,00	5,77
2013	495 346,00	-5,41
2014	492 995,00	-0,47
2015	492 468,00	-0,11
2016	492 918,00	0,09
2017	505 310,00	2,51
2018	506 243,00	0,18
2019	530 485,00	4,79
2020	524 523,00	-1,12
2021	536 494,00	2,28
2022	550 000,00	2,52
2023	550 000,00	0,00

2.2. Kaupade ja teenuste müük

Türi valla 2023. aasta asutuste kaupade ja teenuste müügist kavandatakse tulusid 2 048 604 eurot, milles kajastatakse kõikide hallatavate asutuste ning vallavalitsuse kui ametiasutuse omatulud – riigilõiv, tulud alusharidusteenuse, üldharidusteenuse ja huvikooliteenuse eest teistelt omavalitsustelt, huvikooliteenuse (muusikakool) lastevanemate tasu, lasteaedade toiduraha ja osalustasu summad, mida tasuvad lapsevanemad, hallatavate asutuste töötajate toitlustamine. Siin kajastuvad valla üüritulud (nii munitsipaal- kui ka sotsiaalkorterid), hooldekodu kohatasud, tulud kultuuri, spordi- ja kunstialasest tegevusest ning sotsiaalprojekti teenuste tulud.

Türi valla ja asutuste omatulude jaotus 2023. aasta eelarves on välja toodud seletuskirja lõpus lisa 10.2 - Omatulud 2023. aasta eelarves.

2.2.1. Riigilõiv

2023. aasta eelarvesse on planeeritud riigilõivu tuluna 12 000 eurot.

Riigilõiv on riigilõivu seadusega kehtestatud määras tasumisele kuuluv summa juriidiliste toimingute tegemise, avalduste läbivaatamise ja dokumentide väljastamise eest. Riigilõivu võtja on riigi- või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus või valla- või linnasekretär, kes seaduse kohaselt on kohustatud toimingu tegema.

Kohaliku omavalitsuse üksuse asutuse ja vallasekretäri toimingu eest tasutav riigilõiv laekub eelarvesse.

Tabel 5 Riigilõivu laekumise võrdlus

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Riigilõiv	10 000,00	11 605,00	11 000,00	11 892,04	12 000,00	12 546,00	12 000,00
KOKKU	10 000,00	11 605,00	11 000,00	11 892,04	12 000,00	12 546,00	12 000,00

Eelarvesse laekub riigilõiv ehitusseadustiku alusel ning ühistranspordiseaduse alusel tehtavate toimingute, vallasekretäri tõestamistoimingute eest (riigilõivu seaduse [peatükk 16](#)).

2.2.2. Tulud haridusalasest tegevusest

Haridusalasest majandustegevusest prognoositakse eelarvesse 2023. aastal tulusid 708 083 eurot.

Tabel 6 Haridusalase majandustegevuse omatulu

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Türi Vallavalitsus	283 000,00	283 180,30	265 000,00	289 870,00	300 000,00	297 310,00	295 000,00
Türi Lasteaed	134 595,45	130 661,35	176 842,86	154 478,29	206 742,00	187 988,45	227 362,00
Laupa Põhikool	7 446,98	11 582,88	7 554,34	7 681,34	9 880,00	10 988,81	9 155,00
Türi Põhikool	13 416,59	17 227,46	27 586,66	27 824,88	26 630,00	19 530,64	24 700,00
Retla-Kabala Kool	24 556,75	29 534,80	29 774,32	30 705,00	38 180,00	37 290,27	42 243,00
Türi Ühisgümnaasium	20 921,07	22 786,82	30 017,63	32 410,72	26 614,00	28 491,33	21 800,00
Türi Kevade Kool	500,00	1 480,61	1 228,88	1 709,59	1 000,00	1 812,31	1 200,00
Türi Muusikakool	29 665,02	30 527,97	28 620,00	30 190,90	29 096,00	31 136,25	27 090,00
Türi Noortekeskus	0,00	0,00	0,00	262,50	7 500,00	40,00	0,00

Türi valla 2023. aasta eelarve seletuskiri (esimese lugemise jätkamiseks)

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Käru Põhikool	14 658,00	16 209,06	13 435,00	12 626,37	14 772,00	13 058,95	16 390,00
Väätsa Lasteaed Paikäpp	23 672,00	22 813,05	31 433,00	29 118,57	46 414,00	36 450,12	40 143,00
Väätsa Põhikool	1 965,95	3 483,95	4 383,66	5 073,30	3 121,00	5 422,63	3 000,00
KOKKU	554 397,81	569 488,25	615 876,35	621 951,46	709 949,00	669 519,76	708 083,00

Tasu koolitusteenuse osutamise eest

Tasu koolitusteenuse osutamisest laekub teistelt omavalitsustelt, kelle lapsed õpivad Türi valla üldhariduskoolides või käivad Türi valla koolieelsetes lasteasutustes. Vabariigi Valitsuse 06.12.2021 [määruse nr 110](#) kohaselt on õppekoha tegevuskulu piirmäär ühe kuu kohta 2023. aastal 99 eurot (2022. aastal 96 eurot, 2021. aastal 94 eurot ja 2020. aastal 92 eurot). Laste arvud võetakse igakuiselt 10. kuupäeva seisuga ning esitatakse arved teistele omavalitsustele.

Türi vallas õppis 10. novembri 2022. aasta seisuga 98 teiste valdade õpilast, nendest 29 lasteaia last ja 69 kooliõpilast, nende täpsem jaotus on väljatoodud alljärgnevates tabelites.

Tabel 7 Teiste omavalitsuste lapsed Türi valla haridusasutustes

Asutus	õpilasi/lapsi
Türi Lasteaed	13
Laupa Põhikool	3
Türi Põhikool	8
Retla-Kabala Kool	7
Türi Ühisgümnaasium	27
Türi Kevade Kool	5
Käru Põhikool	6
Väätsa lasteaed Paikäpp	7
Väätsa Põhikool	22
KOKKU	98

Tabel 8 Teiste omavalitsuste lapsed meie koolides ja lasteaedades

Vald	Põhikool	gümnaasium	lasteaed
Hiiumaa vald		1	
Järva vald	3	1	2
Kehtna vald	2		1
Kiili vald			1
Kose vald	1		
Kuusalu vald	1		
Mulgi vald	2		1
Narva-Jõesuu linn		1	
Otepää vald	1		
Paide linn	24	19	9
Põhja-Pärnumaa vald	1		4
Põhja-Sakala vald	2	1	2
Põltsamaa vald	1		
Põlva vald			1

Vald	Põhikool	gümnaasium	lasteaed
Rapla vald		1	1
Tallinn	3	2	4
Tartu linn			2
Tori vald		1	
Viljandi linn	1		
Viljandi vald			1
KOKKU	42	27	29

Koolitusteenuse tulude arvestuse aluseks on võetud 92 kooliõpilast, kelle kuu tegevuskulu hind on 99 eurot kuus ja aasta kohta 12 kuud. Lasteaialaste puhul on arvestuse aluseks 29 lasteaialast ja aasta kohta 12 kuud, keskmine kohamaksumus 370 eurot kuus.

Osalemine muusikakooli kulude katmisel

Vastavalt Türi Vallavolikogu 28. juuni 2018 [määrusele nr 31](#) on õppetasu Türi Muusikakoolis alates 1. septembrist 2018 eelkoolis ja vaba õppekavaga osakonnas 21 eurot ning põhikooli pilliõpetus- ja üldosakonnas 25 eurot kuus. Õppetasu suurus täiskasvanute osakonnas on 65 eurot kuus. Kui perest käib muusikakoolis samaaegselt rohkem kui üks laps, siis esimese lapse eest tasutakse 100% õppetasust, teise lapse eest 75% ja kolmas ning iga järgmine laps saab õppida õppetasuta.

Õpilaste üldarvu mõjutab oluliselt eelkooli õpilaste arv. Seisuga 15.09.2016 oli eelkoolis õpilasi kokku 22, seisuga 15.09.2017 oli 11 õpilast, seisuga 2.09.2018 oli 17 ja seisuga 2.09.2019 oli 16 õpilast, seisuga 01.11.2021 oli õpilaste arv 12 ja seisuga 10.11.2022 oli õpilaste arv 159.

Koolil on õigus lapsevanem õppetasust vabastada, kui Türi valla (keda lepingu sõlmimisel esindab kool) ja Eesti Kultuurkapitali vahel sõlmitud sihtfinantseerimise lepingu ning lepingus sätestatud tingimuste alusel, on Türi valla eelarvesse eraldatud andekate õpilaste toetuseks raha mida saab kasutada õppekulu osaliseks katmiseks. Kool esitab igas kvartalis kultuurkapitalile projekti, millega taotleb andekate õpilaste osaliseks õppetasust vabastamiseks rahalisi vahendeid. Siiani on olnud maksimaalseks summaks 160 eurot ühe koolikuu kohta.

Osalemine koolieelsete lasteasutuste tegevuskulude katmisel

[Koolieelse lasteasutuse seaduse § 27 lõike 6](#) alusel osalevad lasteasutuse eelarvest kaetavate majanduskulu, personalikulu ja õppevahendite kulu katmises täies ulatuses teised vallad ja linnad proportsionaalselt nende haldusterritooriumil elavate selles lasteasutuses käivate laste arvuga.

Vallavalitsus kinnitab igaks eelarveaastaks lasteasutuse majandamiskulu, personalikulu ning õppevahendite kulu arvestusliku maksumuse ühe lapse kohta.

Türi valla koolieelsete lasteasutuste tegevuskulu maksumus on kehtestatud 2023. aastal Türi Vallavalitsuse 20. detsembri 2022 korraldusega nr 372 – Türi Lasteaias 416 eurot, Väätsa Lasteaias Paikäpp 587 eurot ja Retla-Kabala Kooli lasteaia osas 569 eurot ning Käru Põhikooli lasteaia osas 524 eurot kuus.

Koolieelsete lasteasutuste osalustasu

Lasteasutuste rahastamine toimub riigieelarvest ja vallaeelarvest, vanemate kaetavast osast ja annetustest.

Lasteasutuste majandamiskulu, personalikulu ning õppevahendite kulu kaetakse vallaeelarve vahenditest ning vallavolikogu otsusel osaliselt vanemate poolt. Vanemate kaetav osa ühe lapse kohta ei või ületada 20% Vabariigi Valitsuse kehtestatud palga alammäärast (koolieelse lasteasutuse seaduse [§ 27 lõige 3](#)).

Vastavalt sellele võiks osalustasu 2023. aastal olla 145 eurot.

Vastavalt Türi Vallavolikogu 29. märtsi 2018 määrusele nr 17 on osalustasu määr Türi valla koolieelsete lasteasutuste lapsevanemale 5% Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäärast alates 1. jaanuarist 2020.

Arvestades asjaolu, et lapsevanema osalustasu enne haldusreformi eksisteerinud kohalikel omavalitsusüksustel oli kehtestatud erinevatel alustel ning suuruses ja pidades silmas isikute õigustatud ootuse printsiipi, rakendati aastatel 2018 – 2019 üleminekuperioodi. Ülevaate lapsevanema osalusest saab alljärgnevalt tabelist.

Tabel 9 Tabel 7 Lasteaia osalustasu võrdlused aastatel 2007 – 2022

Aasta	Miinimumpalk	osalustasu endises Türi vallas	% miinimumpalgast	Lubatud %	summa
2020	584	29,2	5	20	116,8
2021	584	29,2	5	20	116,8
2022	654	32,7	5	20	130,8
2023	725	36,25	5	20	145

Vastavalt volikogu kehtestatud määradele on arvestatud välja lasteaeades osalustasud.

Arvestatud on ka sellega, et lapsevanem on osalustasust vabastatud ühe kuu aastast, kui laps ei kasuta lasteaiateenust. Samuti on arvestatud sellega, et kui perest käib lasteaias rohkem lapsi, siis ühe lapse eest osalustasu 100%, teise lapse eest 75% ja kolmanda ning järgnevate eest osalustasu ei maksta.

Tabel 10 Kohatasu arvestus Türi valla lasteaeades

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Käru Põhikool	4 832,00	5 881,50	6 106,00	5 829,05	5 943,00	6 695,61	9 564,00
Retla-Kabala Kool	8 154,50	12 468,36	11 932,00	14 941,08	18 614,00	18 803,14	19 000,00
Türi Lasteaed	74 739,00	78 797,30	106 054,00	90 910,55	125 884,00	116 006,44	139 129,00
Väätsa Lasteaed Paikäpp	13 757,00	35 468,50	20 090,00	18 494,55	30 394,00	22 768,19	24 025,00
KOKKU	101 482,50	132 615,66	144 182,00	130 175,23	180 835,00	164 273,38	191 718,00

Tasu tootlustamiskuludeks

Tasu arvestatakse lastevanematelt, kelle lapsed käivad Türi valla eelkooliealistes lasteasutustes ning lastevanematelt, kelle lapsed õpivad üldhariduskoolis ning osalevad pikapäevarühma töös. Samuti arvestatakse tasu tootlustamiskuludeks valla töötajatelt, kes lasteaias/koolis lõunat söövad. [Koolieelse lasteasutuse seaduse § 27 lõike 2](#) alusel katab lapse toidukulu lasteasutuses vanem. Lapse toidukulu päevamaksumuse otsustab hoolekogu ja kinnitab juhataja. Toitlustamistasu laekumine lasteasutuste lõikes on toodud alljärgnevas tabelis:

Tabel 11 Toiduraha arvestus

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Käru Põhikool	5 250,00	5 791,56	7 329,00	6 797,32	8 829,00	6 363,34	6 826,00
Laupa Põhikool	6 143,00	6 892,90	7 458,00	7 585,00	9 880,00	10 792,65	9 155,00
Retla-Kabala Kool	16 300,00	17 849,95	17 637,00	15 721,10	19 405,00	16 803,75	23 120,00
Türi Kevade Kool	500,00	1 407,81	1 200,00	1 680,71	1 000,00	1 812,31	1 200,00
Türi Lasteaed	57 243,00	55 575,60	70 133,20	62 912,08	80 231,00	71 279,90	88 233,00
Türi Põhikool	10 000,00	12 636,31	26 000,00	24 851,20	26 630,00	16 040,25	24 000,00
Türi Ühisgümnaasium	7 000,00	7 035,75	9 736,00	13 314,48	8 500,00	10 691,81	7 000,00
Väätsa Lasteaed Paikapp	9 915,00	8 833,55	11 343,00	10 624,02	16 020,00	13 581,93	16 118,00
Väätsa Põhikool	862,73	1 852,34	4 100,00	3 693,64	3 000,00	3 772,21	3 000,00
Väätsa eakate kodu						333,60	
KOKKU	113 213,73	117 875,77	154 936,20	147 179,55	173 495,00	151 471,75	178 652,00

2.2.3. Tulud kultuuri- ja kunstialasest tegevusest

2023. aasta eelarvesse planeeritakse kultuuri- ja kunstialasest tegevusest 38 900 eurot.

Tabel 12 Kultuuritegevuse omatulud aastatel 2020 – 2022

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Türi Raamatukogu	436,00	629,20	5 800,00	6 008,40	5 500,00	5 096,25	3 400,00
Türi Kultuurikeskus	21 000,00	14 495,67	28 300,00	16 486,41	25 000,00	19 711,36	25 000,00
Türi Muuseum	1 500,00	1 478,65	1 500,00	1 741,00	1 500,00	2 707,00	1 500,00
Türi Noortekeskus	0,00	125,00	0,00	1 570,50	0,00	6 899,50	9 000,00
KOKKU	22 936,00	16 728,52	35 600,00	25 806,31	32 000,00	34 414,11	38 900,00

2.2.4. Tulud spordi- ja puhkealasest tegevusest

Planeeritakse Türi Kultuurikeskuse Käru struktuuriüksuses sportimisega seotud tulud 500 eurot.

2.2.5. Tulud sotsiaalalasest tegevusest

Tulu suuruseks planeeritakse Türi valla 2023. aasta eelarves 803 201 eurot, millest Türi Päevakeskuse teenuse osutamise eest 164 801 eurot ja Väätsa eakate kodu kohamaksudest 638 400 eurot.

2.2.6. Elamu- ja kommunaaltegevuse tulud

Elamu- ja kommunaaltegevusest laekuva tulu suuruseks prognoositakse Türi valla 2022. aasta eelarves 196 000 eurot.

Elamu- ja kommunaalteenuste eest kogub tulu hallatav asutus Türi Haldus, kelle hallata on valla

sotsiaal- ja munitsipaalmajad – Türi linnas Mehaanika tänav 1 ja 3, Viljandi tänav 19 ja 30, Tallinna tänav 33, F. J. Wiedemanni tänav 1, Särevere alevikus Mäe tänav 6, Kärü alevikus Viljandi mnt 4, 7 ja 10 ning Väätsa alevikus Põllu tänav 3, 4 ja 6 ning Pikk tänav 1b.

2.2.7. Tulud üldvalitsemisest

Eelarvesse on arvestatud Türi Vallavalitsuse kui ametiasutuse poolt Türi Arengu Sihtasutusele raamatupidamisteenuse osutamise eest laekuvad tulud summas 6 500 eurot.

2.2.8. Laekumised transpordi- ja sidealasest majandustegevusest

Eelarvesse on planeeritud Türi Vallavalitsuse kui ametiasutuse tuluna 20 000 eurot sotsiaaltransporditeenuse osutamise eest.

2.2.9. Üür ja rent

Eelarvesse on planeeritud mitteeluruumidelt üüritulu 2023. aastal 283 420 eurot.

Tabel 13 Üüritulude võrdlus

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Laupa Põhikool	200,00	649,91	200,00	340,00	200,00	80,00	200,00
Retla-Kabala Kool	228,00	228,00	314,00	314,00	781,00	1 029,50	200,00
Türi Haldus	50 000,00	45 236,62	50 000,00	52 223,66	40 000,00	52 276,54	40 000,00
Türi Kevade Kool	2 000,00	0,00	2 000,00	1 040,00	2 060,00	2 360,00	1 320,00
Türi Kommunaalasutus	150 000,00	190 248,52	150 000,00	193 645,70	180 000,00	163 841,33	175 000,00
Türi Kultuurikeskus	23 000,00	24 895,58	21 000,00	20 949,47	35 000,00	31 389,45	30 000,00
Türi Muuseum	3 000,00	3 791,35	3 000,00	4 592,99	5 500,00	5 595,34	3 000,00
Türi Noortekeskus	3 400,00	2 908,00	3 400,00	1 563,50	3 400,00	5 007,00	2 000,00
Türi Põhikool	0,00	0,00	1 000,00	1 000,00	2 163,00	2 477,27	2 000,00
Türi Vallavalitsus	18 701,99	23 133,04	12 124,67	17 717,78	20 000,00	15 411,27	24 000,00
Türi Ühisgümnaasium	2 000,00	2 368,38	3 585,00	4 928,48	2 000,00	2 634,06	2 000,00
Türi Raamatukogu	0,00	0,00	0,00	0,00	700,00	646,53	1 200,00
Väätsa eakate kodu	0,00	0,00	0,00	7,01	0,00	0,00	0,00
Väätsa Põhikool	1 905,50	1 985,50	1 516,39	2 583,43	6 378,00	4 049,00	2 500,00
TULUD KOKKU	254 435,49	295 444,90	248 140,06	300 906,02	298 182,00	286 797,29	283 420,00

2.3. Saadud tegevustoetused

2.3.1. Kohaliku omavalitsuse toetusfond

Riigieelarve seadusega eraldatakse kohalikele omavalitsustele toetust hariduskuludeks, toimetulekutoetuse maksmiseks, koolilõuna kulu osaliseks katmiseks, sotsiaaltoetuste ja –teenuste osutamise toetuseks, omavalitsuste tulubaasi stabiliseerimiseks ja muudeks toetusteks.

Toetusfondi ühtne eesmärk on tagada kohalikele omavalitsustele piisavad vahendid kohaliku elu üle iseseisvalt seaduste alusel otsustamiseks. Toetusfondi vahendid on määratud konkreetseks otstarbeks. Igal aastal jaotatakse neid vahendeid Vabariigi Valitsuse määrusega „Riigieelarve seaduses kohaliku omavalitsuse üksusele määratud toetusfondi vahendite jaotamise ja kasutamise tingimused ja [kord](#)“.

Toetusfondi arvestusi veel pole kohalikele omavalitsustele saadetud ja hetkel on arvestatud

2023. aasta eelarves 6 010 235 eurot.

Toetus üldhariduskoolide pidamiseks antakse õpetajate, direktorite ja õppealajuhatajate personalikuludeks ja nende täiendkoolituseks, õppekirjanduseks, koolilõunaks ning tõhustatud- ja eritoe tegevuskuludeks. Toetusfondist hariduskuludeks määratud vahendite jaotamise rahastamismudeli peamine põhimõte seisneb kulupõhiselt minimaalselt vajalike moodustatavate klassidega seotud õpetamiskulude finantseerimise tagamises.

Koolieelsete lasteasutuste õpetajate personalikulude toetust antakse alates 01. septembrist 2017 eesmärgiga motiveerida kohalike omavalitsuste üksusi suurendama õpetajate palka. Toetust antakse juhul, kui omavalitsuse lasteaiaõpetaja töötasu alammäär on alates 2019. aasta 1. jaanuarist vähemalt 90% ning magistrikraadiga lasteaiaõpetajal vähemalt 100% üldhariduskooli õpetaja töötasu alammäärast.

Alates 2017. a septembrist rahastatakse 7-19 aastastele noortele suunatud huvitegevuse ja huvihariduse noorteprogrammi. Toetuse eesmärk on teha huviharidus regionaalselt paremini kättesaadavaks ning pakkuda mitmekesisemaid võimalusi vähemalt kolmes valdkonnas: kultuur, sport ning loodus- ja täppisteadused ja tehnoloogia.

Kohalike teedehoiu toetus suurendab kohaliku omavalitsuse üksuse võimekust kohalike teede jooksva hooldamisel, remontimisel ja rekonstrueerimisel.

Matusetoetust on võimalik kohalikel omavalitsustel maksta saadud toetuse arvelt matuse korraldajale keskmiselt 250 eurot.

Asendus- ja järelhooldusteenus on kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatav sotsiaalteenus, mille eesmärk on pika- või lühiajaliselt lapse heaolu ja õiguste tagamine, lapsele tema põhivajaduste rahuldamiseks peresarnaste elutingimuste võimaldamine, lapsele turvalise ja arenguks soodsa elukeskkonna loomine ning lapse ettevalmistamine võimetekohaseks toimetulekuks täisealisena. Järelhooldusteenuse eesmärk on asendushoolduselt ja eestkostelt lahkuva isiku iseseisva toimetuleku ja õpingute jätkamise toetamine.

Raske ja sügava puudega laste tugiteenuseid korraldavad sotsiaalhooldekande seaduse kohaselt kohaliku omavalitsuse üksused. Kohaliku omavalitsuse üksus saab toetust kasutada raske ja sügava puudega laste lapsehoiu-, tugiisiku-, sotsiaaltranspordi- või muudeks sotsiaalteenusteks, mis aitavad vähendada raske ja sügava puudega lapse perekonna hoolduskoormust või puudest tulenevat lisavajadust.

Toimetulekutoetust maksavad välja kohaliku omavalitsuse üksused selleks riigieelarvest saadava hüvitise arvelt.

Eelpool nimetatud vahendid kantakse üle alljärgnevalt:

- I kvartalis 28%
- II kvartalis 34%
- III kvartalis 18%
- IV kvartalis 20%

2.3.2. Kohaliku omavalitsuse tasandusfond

Tasandusfondi on eelarves arvestatud vahendeid 1 105 315 eurot.

Tasandusfondi vahendid on ette nähtud kohaliku omavalitsuse üksuste ülesannete täitmise võimaluste ühtlustamiseks. Vahendite kasutamise üle otsustavad toetuse saajad.

2.4. Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks

Tegevuskulude sihtfinantseerimiseks on 2023. aasta eelarves arvestanud 497 709 eurot, sh projekti „Isikukeskse erihooletande teenusmudeli rakendamine kohalikus omavalitsuses 2023-2024“ 172 242 eurot, Retla-Kabala Kooli ja Türi Kevade Kooli õomajade toetus 65 000 eurot, hooletandeteenuste laiendamise projekt 91 764 eurot, Päästeameti projekt „Kodud tuleohutuks“ 10 000 eurot ja muud tegevuskulude toetused.

2.5. Muud tegevustulud

Keskkonnatasude seaduse § 55¹ alusel on arvestatud eelarvesse 2023. aastal kaevandamisõiguse tasu 10 000 eurot ning vee erikasutustasu 20 000 eurot. Keskkonnatasude kandmine kohalikele omavalitsusüksustele toimub seaduses ettenähtud alustel.

Muude tegevustulude all on märgitud lisaks Türi Kultuurikeskusele Väätsa Rahvamaja garantiitööde kindlustushüvitis 15 000 eurot ja Türi Halduse tulu 2 500 eurot.

3. PÕHITEGEVUSE KULUD

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse kohaselt planeeritakse põhitegevuse kulude eelarveosasse antavad toetused ja muud tegevuskulud. Selles eelarveosas ei kajastata põhivara soetuseks antavat sihtfinantseerimist, põhivara soetust, osaluste ning muude aktsiate ja osade soetust ning finantskulusid.

Eelarve kulude klassifitseerimine toimub analoogsetel alustel tulude tähistamisega. Kulud tähistatakse järgmise detailsuse järgi:

- üldised valitsussektori teenused;
- avalik kord ja julgeolek;
- majandus;
- keskkonnakaitse;
- elamu- ja kommunaalmajandus;
- tervishoid;
- vabaaeg, kultuur, religioon;
- haridus;
- sotsiaalne kaitse.

4. PÕHITEGEVUSE KULUD TEGEVUSALADE JÄRGI

Iga valdkond jaguneb tegevusaladeks, mis on sätestatud riigi raamatupidamise üldeeskirjaga. Riigi raamatupidamise üldeeskiri näeb ette viiekohalise konto kasutamise ja ülejäänud detailsem jaotus on iga kohaliku omavalitsuse otsustada ja sisustada.

4.1. Üldised valitsussektori teenused

Üldiste valitsussektori teenuste real on planeeritud 982 318 eurot, mille hulgas on nii volikogu kui ka vallavalitsuse tegevustega seotud kulud. Vallavalitsuse kulude vähenemine tuleneb sellest, et eelarve viiakse korrelatsiooni riigi raamatupidamise üldeeskirjaga, mille alusel kajastatakse sotsiaalvaldkonna personalikulud muu sotsiaalne kaitse tegevusalal,

majandusvaldkonna personalikulud muu majandus tegevusalal ning haridusega seonduvad personalikulud muu haridus tegevusalal.

Aastate 2019-2021 planeeritud eelarve ja täitmine ning 2023 prognoos on välja toodud alljärgnevas tabelis.

Tabel 14 üldised valitsussektori teenused tegevusala võrdlus

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Türi Vallavolikogu	64 756,00	63 415,33	69 000,00	63 122,00	77 435,00	72 783,92	83 635,00
Türi Vallavalitsus	1 122 996,33	1 084 579,29	1 094 166,01	1 086 284,76	1 162 394,00	1 177 288,33	748 902,00
Kohaliku omavalitsuse üksuse reservfond	101 801,02	75 579,24	301 986,00	294 522,17	140 456,00	113 567,00	80 000,00
Muud üldised teenused	2 000,00	1 822,92	1 300,00	873,68	1 300,00	726,30	1 000,00
Muud üldised valitsussektori teenused	0,00	0,00	35 000,00	21 167,47	0,00	0,00	0,00
Üldisloomuga ülekanded valitsussektoris	75 000,00	63 119,53	80 000,00	63 110,23	65 000,00	64 053,24	68 781,00
KOKKU	1 366 553,35	1 288 516,31	1 581 452,01	1 529 080,31	1 446 585,00	1 428 418,79	982 318,00

4.1.1. Türi Vallavolikogu (01111)

Türi Vallavolikogu eelarve on 2023. aastaks planeeritud 83 635 eurot, milles on arvestatud volikogu liikmete tasud, komisjonide kulud, noortevolikogu kulud ja üldised tegevuskulud.

Vastavalt Türi Vallavolikogu 17. detsembri 2021 [määrusele nr 20](#) makstakse Türi Vallavolikogu esimehele volikogu töö korraldamise ja Türi valla esindamisega seotud ülesannete täitmise eest tasu 1500 eurot kuus, Türi Vallavolikogu aseesimehele vallavolikogu esimehe asendamisel ja volikogu esimehe ülesannete täitmise korral 750 eurot. Tasu aseesimehele makstakse vallavolikogu esimehe käskkirja alusel. Türi Vallavolikogu alalise komisjoni esimehele makstakse (v.a volikogu esimehele, kes on ka komisjoni esimees) komisjoni töö korraldamisega seotud ülesannete täitmise eest tasu 360 eurot kuus. Türi Vallavolikogu alalise komisjoni aseesimehele komisjoni esimehe asendamisel ja komisjoni esimehe ülesannete täitmise korral 180 eurot. Tasu makstakse vallavolikogu esimehe käskkirja alusel. Türi Vallavolikogu liikmele (v.a liikmele, kes on volikogu esimees või alalise komisjoni esimees) volikogu töös osalemise eest tasu 72 eurot volikogu istungil osalemise eest kuus.

Türi Vallavolikogu alalistel komisjonidel on oma töö korraldamiseks õigus kalendriaastas kasutada 250 eurot.

Türi Vallavolikogu alalise komisjoni liikmele hüvitatakse osaliselt komisjoni töös osalemiseks isikliku sõiduautoga tehtud kulu. Hüvitist makstakse 30 senti komisjoni töös osalemiseks tehtud ühe kilomeetri kohta, kuid mitte rohkem kui 100 eurot kalendrikuus. Hüvitis makstakse arvestuslehe ja Türi Vallavolikogu esimehe käskkirja alusel.

Eelarve kulude hulgas on arvestatud Türi valla noortevolikogu kuludeks 2 000 eurot.

4.1.2. Türi Vallavalitsus (01112)

Türi Vallavalitsuse kulu sisaldab Türi Vallavalitsuse kui täitevorgani ja Türi Vallavalitsuse kui ametiasutuse tegevustega seotud kulu 748 902 eurot (sh personali- ja majanduskulud).

Vastavalt Türi Vallavolikogu 29. detsembri 2022 otsus nr 60 kinnitati ametiasutuse struktuur, milles on alates 1. märtsist 2023 ametiasutuses 47,25 teenistukohta.

Eelarves on arvestatud majanduskuludega ametiasutuse, Türi linnas asuva hoone (Türi linn, Hariduse tänav 3) ning Kabala külas, Oisu alevikus, Kärü alevikus ja Väätsa alevikus asuvate teeninduskeskuste kuludega.

4.1.3. Kohaliku omavalitsuse üksuse reservfond (01114)

Türi valla reservfond on 2023. aastaks planeeritud 80 000 eurot, mida saab kasutada vastavalt kehtestatud korrale.

4.1.4. Muud üldised teenused (01330)

Antud tegevusalalt kaetakse pangateenusega (ülekannetega teostamisega ning e-arvete edastamisega pankadesse) seotud kulu, milleks on planeeritud 1000 eurot. Türi Vallavalitsusel on arvelduskontod SEB-s, Swedbankis, LHV-s ning Coop Pangas.

4.1.5. Üldisloomuga ülekanded valitsussektoris (01800)

Liikmemaksude suurused on planeeritud eelduslikult ja seni teadaoleva info alusel 2023. aasta eelarvesse 68 781 eurot.

Hetkel on arvestatud liikmemaksud järgmistele mittetulundusühingutele: Eesti Linnade ja Valdade Liit, Järvamaa Omavalitsuste Liit MTÜ, MTÜ Lõuna-Järvamaa Koostöökogu, MTÜ Eesti Mõisakoolide Ühendus, Eesti Muusikakoolide Liit, MTÜ Eesti Puhkpillimuusika Ühing, MTÜ Raplamaa Partnerluskogu, MTÜ Türi Spordiklubide Liit.

4.2. Avalik kord ja julgeolek

Avaliku korra ja julgeoleku reale on planeeritud 23 100 eurot, mille hulgas on nii päästeteenuste kui ka muu avaliku korra ja julgeoleku tegevustega seotud kulud.

Tabel 15 avalik kord ja julgeolek tegevusala võrdlus

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Päästeteenused	4 600,00	1 150,00	4 600,00	3 150,00	3 000,00	1 000,00	3 000,00
Muu avalik kord ja julgeolek, sh haldus	32 000,00	27 942,32	31 000,00	20 400,87	12 000,00	9 961,32	20 100,00
KOKKU	36 600,00	29 092,32	35 600,00	23 550,87	15 000,00	10 961,32	23 100,00

4.2.1. Päästeteenused (03200)

Päästeteenuste eelarve kulu on planeeritud eraldisena Türi valla eelarvest 3000 eurot mittetulundusühingutele Türi Vabatahtlik Tuletõrje Ühing (Väätsa ja Oisu vabatahtlikud) ning Kärü Tuletõrje Selts, kes panustavad vabatahtlikena kutseliste komandode aitamisele ennetustööde teostamisel ja väljakutsetele reageerimisel.

4.2.2. Muu avalik kord ja julgeolek (03600)

Avaliku korra tagamiseks on valla eelarves tegevuskuluna 20 100 eurot, milles on turvafirma G4S ööpäevaringse valveteenuse seadmete kulud, jalgrataste nutiparkimise Bikeep parkla kulud ja tegevustoetuste kulud ning vallavalitsuse sotsiaaltöötajate töökohtadele häirenuppude paigaldamise kulud.

4.3. Majandus

Majanduse tegevusalade reale on planeeritud 565 058 eurot, mille hulgas on ettevõtluse, maakorraldamise, muu energia- ja soojamajanduse, maanteetranspordi, transpordikorralduse, turismi, üldmajanduslike arendusprojektide ja muu majanduse kulu (sh majandusosakonna personalikulud). Kulud on jagatud kahe asutuse vahel – Türi Vallavalitsus ja Türi Haldus, kes panustavad majandus tegevusaladesse.

Tabel 16 Majandus tegevusala võrdlus

Tegevusala nimetus	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Üldine tööhõuoliitika	500,00	293,77	2 000,00	481,26	400,00	481,63	5 240,00
Põllumajandus	27 677,48	28 077,34	33 842,18	33 975,62	14 000,00	12 352,15	14 000,00
Maanteetransport, vald		469,20					7 400,00
Maanteetransport, Türi Haldus	363 105,98	361 551,65	359 131,00	298 575,16	299 095,00	340 667,05	311 092,00
Ühistranspordi korraldus			5 000,00	5 000,00	5 000,00	3 750,00	5 000,00
Turism	2 000,00	1 919,00	500,00	400,00	400,00	300,00	2 500,00
Üldmajanduslikud arendusprojektid	25 992,00	36 432,00	43 320,00		64 984,00	63 749,12	3 000,00
Muu majandus	6 945,00	6 236,52	8 190,27	7 766,88	1 000,00	1 083,18	216 826,00
KOKKU	426 220,46	434 979,48	451 983,45	346 198,92	384 879,00	422 383,13	565 058,00

4.3.1. Üldine tööhõuoliitika (04120)

Eelarve reale on planeeritud 5240 eurot. Eelarverealt kaetakse ettevõtlusalaste konkursside ning muude ettevõtjatele suunatud ürituste korraldamisega ja/või osalemisega seotud kulu ning muu ettevõtlusalase tegevusega ja ettevõtlusalase info levitamisega seotud kulu, toetatakse õpilasfirmasid. Kaetakse ettevõtjate ümarlaua ja infopäevade kulud, ettevõtluse soodustamise - koostööprojektide omafinantseerimise kulu. Järvamaa ettevõtlusnädala raames toimub Türi valla ettevõtjatele suunatud infopäev.

4.3.2. Põllumajandus (04210)

Eelarve reale on planeeritud 14 000 eurot, mida kasutatakse GIS - programmi arendamiseks, maade mõõdistamiseks ja vormistamiseks.

4.3.3. Maanteetransport (04510)

Eelarve reale on planeeritud 318 492 eurot, millest Türi Halduse eelarves 311 092 eurot ja 7400 eurot Türi Vallavalitsuse Jaama tn 8 reisikeskuse hoolduse ja korrashoiu teostamiseks sõlmitud lepingu tarbeks.

4.3.4. Ühistranspordi korraldus (04512)

MTÜ Järvamaa Ühistranspordi Keskuse liikmemaks 5000 eurot, liikmemaksu tasutakse kvartalimaksena kvartali viimasel kuul.

4.3.5. Turism (04730)

Turismi arendamisega seotud tegevuskulu suuruseks on planeeritud 2500 eurot, mida kasutatakse valda tutvustavate infostendide uuendamiseks, infomaterjalide valmistamiseks, erinevatel üritustel osalemisega seotud kulu katmiseks.

4.3.6. Üldmajanduslikud arendusprojektid (04740)

Üldmajanduslike arendusprojektide tegevuskulu on planeeritud 3000 eurot, milles on kulud rohelise valla visiooni loomiseks.

4.3.6. Muu majandus (04900)

Muu majanduse eelarves on planeeritud 216 180 eurot ehituse, ehitiste ja maakorraldusega ning muinsuskaitsega seotud ülesannete täitmiseks. Süsteemide ja rajatiste toimimise, kasutamise, ehitamise ja hoolduse kulud. Alates 2023. aastast on muu majandus tegevusala real Türi Vallavalitsuse majandusosakonna kulud (sh personali- ja majanduskulud) 208 826 eurot.

4.4. Keskkonnakaitse

Keskkonnakaitse tegevusalade real on planeeritud 1 035 470 eurot, mille hulgas on nii jäätmekäitluse, avalike alade puhastamise ja bioloogilise mitmekesisuse tegevustega seotud kulud.

Tabel 17 Keskkonnakaitse tegevusala võrdlus

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Jäätmekäitus, vald	15 096,37	15 197,03	10 513,00	8 010,64	131 972,00	125 556,28	33 852,00
Jäätmekäitus, Türi Haldus	134 891,00	152 619,99	146 430,00	155 182,97	141 226,00	134 795,82	121 000,00
Avalike alade puhastus, Türi Haldus	369 856,00	336 803,12	546 665,00	683 363,40	769 251,00	728 942,23	503 000,00
Heitveekäitus, Türi Haldus	10 200,00	11 283,64	9 100,00	451,32	2 500,00	2 400,00	1 000,00
Bioloogiline mitmekesisus, vald	25 000,00	849,96		289,31	500,00	374,04	1 000,00
Bioloogiline mitmekesisus, Türi Haldus	250 734,00	247 859,83	280 891,00	260 971,37	338 737,00	327 914,64	375 618,00
KOKKU	805 777,37	764 613,57	993 599,00	1 108 269,01	1 384 186,00	1 319 983,01	1 035 470,00

Türi valla 2023. aasta eelarve keskkonnakaitse kuludest kaetakse jäätme- ja heitveekäitluse, avalike alade puhastamise ja bioloogilise mitmekesisuse kulud. Kulud on jagatud kahe asutuse vahel – Türi Vallavalitsus ja Türi Haldus.

4.4.1. Jäätmekäitus (05100)

Jäätmekäitluse tegevuskulu on 2023. aastal 154 852 eurot. Jäätmekäitluse tegevuskulus on planeeritud jäätmekäitluse korraldamisega (sh jäätme punktide ja konteinerite teenindamine), veekogude puhastamise, Türi jäätmejaama opereerimise ja Türi valla jäätmevaldajate registri pidamisega seotud kulud. Tegevusala eelarves on Türi Vallavalitsuse kulu 33 852 eurot ja Türi Halduse kulu on 121 000 eurot.

4.4.2. Avalike alade puhastus (05101)

Avalike alade puhastuse kuludeks on planeeritud 503 000 eurot Türi Haldusele. Avalike alade puhastuse alla on planeeritud kulud aastaringseks teede ja tänavate puhastuseks, sh teede ja tänavate puhastus koos prahi äraveo ja kastmisega ning talvel lume ära veoks. Väljakute, turgude, parkide puhastamine ja sealt igat tüüpi jäätmete kogumine ning nende transport puhastamise kohta.

4.4.3. Heitveekäitus (05200)

Heitveekäitluse eelarves on 1000 eurot Türi Haldusele heit- ja sadevee käitlusega seotud

jooksvateks kuludeks.

4.4.4. Bioloogilise mitmekesisuse ja maastiku kaitse (05400)

Bioloogilise mitmekesisuse ja maastiku kaitse tegevuskuludest 376 618 eurot, millest Türi Vallavalitsuse eelarves 1000 eurot veeproovide teostamiseks ja Türi Halduse eelarves 375 618 eurot parkide korrastamise ning haljasalade hooldamisega seotud kuludeks.

4.5. Elamu- ja kommunaalmajandus

Elamu- ja kommunaalmajanduse tegevusalade reale on planeeritud 683 996 eurot, mille hulgas on elamumajanduse, veevarustuse ja kalmistute tegevustega seotud kulud.

Tabel 18 Elamu- ja kommunaalmajandus tegevusala võrdlus

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Elamumajanduse arendamine	122 770,00	121 627,38	156 700,00	156 195,31	11 300,00	13 192,05	16 500,00
Veevarustus, vald	9 432,00	9 432,00			7 269,00		
Veevarustus, Türi Haldus	5 000,00	1 393,87	5 000,00	2 684,66	1 000,00	1 161,33	1 000,00
Tänavavalgustus, Türi Haldus	154 319,00	174 680,38	170 410,00	179 017,52	145 796,00	173 424,80	221 270,00
Kalmistud, vald	4 554,00	4 553,36	4 554,00	4 553,36	4 760,00	1 227,80	800,00
Kalmistud, Türi Haldus	36 185,00	36 432,82	45 311,00	34 716,78	35 081,00	32 302,41	40 391,00
Hulkuvate loomadega seotud tegevus, Türi Haldus	13 029,60	20 143,93	16 840,00	20 448,72	14 708,00	13 852,25	11 000,00
Muu elamu- ja kommunaalmajandus, Türi Haldus	112 791,00	112 448,98	92 735,00	143 620,53	169 115,00	152 127,10	123 133,00
Türi Kommunaalasutus	3 793,00	3 969,80	3 992,00	3 782,84	4 178,00	3 036,43	4 868,00
Türi Haldus	89 661,00	89 255,53	103 232,00	103 772,72	131 023,00	125 061,03	265 034,00
KOKKU	551 534,60	573 938,05	598 774,00	648 792,44	524 230,00	515 385,20	683 996,00

4.5.1. Elamumajanduse arendamine (06100)

Elamumajanduse arendamise eelarves on planeeritud 16 500 eurot, millest korteriühistute nõustamise toetuseks 6500 eurot ja Päästeameti toetus „Kodud tuleohutuks“ 10 000 eurot.

4.5.2. Veevarustus (06300)

Tegevusalale on planeeritud eelarves 1000 eurot Türi Haldusele avalikest veevõtukohtadest vee võtmise kuludeks.

4.5.3. Tänavavalgustus (06400)

Tänavavalgustuse eelarves on planeeritud 221 270 eurot, tänavavalgustuse haldamisega seotud kuludeks ja energiaühikute töötasu.

4.5.4. Muud elamu- ja kommunaalmajanduse tegevus (06605)

Muu elamu- ja kommunaalmajanduse tegevusega seotud kulud on planeeritud alljärgnevalele tabelile.

Kalmistud (0660510)

Tegevusalale on eelarves planeeritud 41 191 eurot, millest Türi Vallavalitsuse eelarves 800 eurot Türi valla kalmistute andmebaasi Haudi rendi kuludeks ja Türi Halduse eelarves 40 391 eurot, millest kaetakse hallatavate kalmistute Saunametsa, Kõrgessaare, Kesklinna ja Käru kalmistute majandamiskulud ning kalmistuhoolajate personalikulud.

Hulkuvate loomadega seotud tegevus (0660511)

Türi Halduse eelarves on planeeritud 11 000 eurot hulkuvate loomade püüdmisskulude ja loomade varjupaikadesse vastuvõtu ja seal hooldamise ning varjupaika toimetamise kulud.

Muu elamu – ja kommunaalmajandus (0660512)

Türi Halduse eelarves on planeeritud 123 133 eurot hallatavate hoonete ja ruumide kuludeks (sh Türi linnas Viljandi tänav 13b, F. J. Wiedemanni tänav 1, Viljandi tänav 20a) ja mujal määratlemata Türi valla objektide hooldus-, remondi- ja ülalpidamis- ja personalikuludeks.

Türi Kommunaalasutus (0605513)

Eelarvesse on planeeritud 4 868 eurot direktori ametikoha personali- ja bürookuludeks.

Türi Haldus (0605514)

Türi Halduse kuludeks on planeeritud 265 034 eurot asutuse personali- ja majandamiskuludeks.

Türi Halduse ülesanne on hallata asutuse valduses olevaid Türi vallale kuuluvaid maaüksusi ning hooneid ja rajatisi, sh ühisveevärki ja -kanalisatsiooni, kaugküttesüsteemi, elektrisüsteemi, tänavavalgustusrajatisi ja -süsteeme, transpordi- ja muid infrastruktuurirajatisi ning korraldada kalmistute haldamist.

Türi Halduse kaudu täidab Türi vald ülesandeid, milleks on: korraldada Türi vallas elamu- ja kommunaalmajandust, kalmistumajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, õpilastransporti ja Türi valla teede korrashoidu, samuti Türi valla asutuste hoonete ekspluatatsiooni.

4.6. Tervishoid

Tervishoid tegevusalade reale on planeeritud 12 00 eurot, mille hulgas on meditsiiniteenuste ja tervishoiu tegevustega seotud kulu.

Tabel 19 Tervishoid tegevusala võrdlus

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Türi tervisekeskus	20 000,00	17 288,32	9 421,39	9 421,39	9 000,00	8 332,20	9 000,00
Muud üldmeditsiiniteenuste kulud	500,00	0,00	500,00	500,00	500,00	0,00	0,00
Käru perearstikeskus	1 500,00	0,00	1 500,00	1 500,00	1 500,00	0,00	1 500,00
Väätsa perearstikeskus	1 500,00	0,00	1 863,48	1 632,46	1 500,00	2 311,78	1 500,00
Üldhaigla teenused	7 844,00	7 315,34	9 000,00	7 151,11	0,00	6,15	0,00
Muu tervishoid	1 000,00	52,77	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
KOKKU	32 344,00	24 656,43	22 284,87	20 204,96	12 500,00	10 650,13	12 000,00

4.6.1. Üldmeditsiiniteenused (07210)

Eelarves on planeeritud toetused OÜ Türi Tervisekeskuse, Käru ja Väätsa perearstile, millest OÜ Türi Tervisekeskusele kuni 9000 eurot ja Käru ja Väätsa perearste kokku 3000 eurot.

4.7. Vabaaeg, kultuur, religioon

Vabaaeg, kultuur ja religioon tegevusalade reale on planeeritud 2 290 804 eurot, mille hulgas on spordi, kultuuri ja muu vabaaja tegevustega seotud kulud.

Tabel 20 Vabaaeg, kultuur, religioon tegevusala võrdlus

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Toetus spordisorganisatsioonidele	326 000,00	327 242,38	426 125,00	426 125,00	459 545,00	453 845,00	511 656,00
Sporditegevusega seotud toetused, kolmas sektor	0,00	0,00	0,00	0,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00
Ujula kasutamine	97 901,99	97 901,99	110 000,00	110 000,00	116 100,00	116 100,00	125 000,00
Muud sporditegevusega seotud kulu	26 417,77	24 186,24	977,84	1 230,82	775,00	1 409,13	1 000,00
Väitsa Tervisekompleks	85 297,00	90 016,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muu noorsootööga seotud kulu	0,00	0,00	14 000,00	14 000,00	16 000,00	16 000,00	18 500,00
Türi Noortekeskus	251 925,50	231 241,94	173 153,00	157 210,26	178 921,00	181 299,17	209 732,00
Türi Noortekeskus, Türi loomemaja	0,00	0,00	70 800,00	53 098,78	44 190,00	39 232,83	44 190,00
Türi Noortekeskus, Türi perepesa	0,00	0,00	92 975,60	78 202,99	81 215,00	84 601,41	83 947,00
Vaba aja tegevused	42 600,00	37 914,52	59 405,69	59 823,73	62 400,00	61 300,91	86 000,00
Türi Raamatukogu	272 183,00	259 414,53	278 282,00	279 682,03	302 900,00	295 352,21	309 942,00
Türi Kultuurikeskus	534 875,00	479 168,31	583 046,70	546 027,43	637 176,00	620 214,87	745 645,00
MTÜ Eesti Ringhäälingumuuseum	9 720,00	9 720,00	9 000,00	9 000,00	9 000,00	9 000,00	10 200,00
Eesti Jalgrattamuuseum	3 000,00	3 000,00	3 000,00	3 000,00	0,00	3 000,00	0,00
Türi Muuseum	45 391,00	40 750,77	48 662,00	46 515,84	51 959,00	51 344,66	62 312,00
Muinsuskaitse	9 080,00	7 230,72	7 000,00	7 000,00	8 500,00	8 500,00	6 500,00
Ringhäälingu- ja kirjastamisteenused	48 880,00	48 880,00	46 000,00	45 502,00	50 000,00	50 000,00	56 000,00
Muu vaba aeg, kultuur ja religioon	3 000,00	2 881,49	4 000,00	3 791,05	5 200,00	7 030,12	10 180,00
KOKKU	1 756 271,26	1 659 548,95	1 926 427,83	1 840 209,93	2 033 881,00	2 008 230,31	2 290 804,00

4.7.1. Sporditegevus (08102)

Sporditegevuse eelarves on planeeritud 647 656 eurot, millest MTÜ Türi Spordiklubide Liit (edaspidi *TSKL*) sporditegevuse toetamiseks 511 656 eurot, Paide-Türi Rahvajooksu korraldamiseks 10 000 eurot, Türi Arengu Sihtasutus (ujula) tegevuseks 125 000 eurot ja sportlaste tunnustamiseks 1000 eurot.

Ujula tegeleb Türi valla kooliõpilastele ja lasteaia lastele ujumise algõpetuse andmisega, lastele ja noortele ujumistreeningute läbiviimisega ning Türi Kevade Kooli õpilastele ja Türi Päevakeskuse klientidele ujumise ja vee(spordi)teraapia osutamisega.

Türi Spordiklubide Liit (TSKL) korraldab vastavalt sõlmitud koostöölepingule Türi vallas sporditegevust, sh spordikooli treenerite töö tasustamist, õppe-treeningtööd ning spordiürituste ja -võistluste korraldamist. TSKLi kuulus 2022. aastal 21 spordiklubi ja liidul on 9 liikmeline juhatus. TSKLi hallata on erinevad spordirajatised, täpsema info saab TSKLi [kodulehelt](#).

4.7.2. Noorsootöö ja noortekeskused (08107)

Eelarves on planeeritud noorsootöö korraldamiseks 356 369 eurot.

Muu noorsootööga seotud kulud (0810703)

Eelarves on planeeritud õpilasmaleva korraldamise kulud 18 500 eurot majanduskuludeks, millest personalikulud on arvestatud alampalga alusel.

Türi Noortekeskus (0810704)

Türi Noortekeskuse töö korraldamiseks on planeeritud 209 732 eurot majandus- ja personalikuludeks.

Türi Noortekeskust külastab iga päev keskmiselt 70 noort, lisaks on alla 6 aastased lapsed, kes erinevates treeningutes osalevad. Noortekeskus teeb ka mobiilset noorsootööd teistes valla piirkondades: korraldab laagreid, tegevus- ja teabepäevi ning on abiks kultuuri- ja spordiselsidel erinevate sündmuste korraldamisel. Noortekeskusele lisaks asuvad noortetoad Väätsal, Kärus ja Oisus.

Türi Noortekeskus, Türi loomemaja (0810706)

Loomemaja eelarves on 44 190 eurot majandus- ja personalikuludeks.

Türi Noortekeskuse eestvedamisel alustati 2021. aastal Türi loomemaja tegevusega, et tagada hea tasemega huviringide ja motiveeritud juhendajate olemasolu ja teenuste kättesaadavus Türi valla elanikele. Loomemajas on planeeritud avada kokku kuni 12 ringi ja eesmärgiks on pakkuda kõigile Türi valla elanikele võimalust tutvuda kaunite kunstidega ja oma oskusi arendada ning tunda rõõmu ja rahulolu isetegemisest.

Türi Noortekeskus, Türi perepesa (0810707)

Perepesa eelarves on planeeritud 83 947 eurot majandus- ja personalikuludeks.

Koostöös SA Lapse Heaolu Arengukeskus avati 2019. aasta septembris vanemlust toetav pere- ja ennetustöökeskus Perepesa, mis osutab nõustamisteenuseid (sh psühholoogi teenuseid), korraldab koolitusi ja pakub mängutoa kasutamise võimalust. Perepesa korraldab vanemlusprogrammile lisaks ka temaatilisi koolitusi, loenguid vanematele ja toitumisalaseid koolitusi.

4.7.3. Vaba aja tegevused (08109)

Vaba aja tegevuste eelarves on planeeritud 86 000 eurot, milles on ülevallaliste kultuuriürituste toetamise ja korraldamisega (sh Õunafestival, Perefestival, Cellofest, aasta tegu ja tegija tunnustamine, valla aukodaniku ja aumärkide saajate tunnustamine, vallavanema vastuvõtt vallas sündinud beebidele ja nende vanematele, Kevadfestival, Rapla Kirikumuusika Festival Kärus kirikus) seotud kulud. Samuti kasutatakse muuks kultuuritöö korraldamiseks ja kultuuritöö edendamiseks (juubelid, tähtpäevad, mälestusüritused, kultuurialane koostöö, kultuuritöötajate nõupidamised ja tunnustamine, reklaamkandjatel info uuendamine, osalemine välisprojektides, valla meenete ostmise).

Eelarvereal on 28 000 eurot, millest eraldatakse toetusi III sektorile seltsitegevuse korraldamiseks vallavolikogu kehtestatud korra alusel. Toetusi jagatakse külaliikumise objektidega seotud kulu ning muu seltsitegevuse korraldamisega seotud kuludeks (mittetulundusühingute tunnustamine, konkursi „Aasta küla“ korraldamisega seotud kulu, väljaspool valda toimuvatel valdkondlikel sündmustel osalemisega seotud kulu, nõupidamiste korraldamine, külavanemate toetus jms) ja muud toetused mittetulundusühingutele (sh MTÜ Eesti Jalgrattamuuseum ja MTÜ Kärus Heade Tegude Muuseum).

4.7.4. Raamatukogud (08201)

Türi Raamatukogu (0820102)

Türi Raamatukogu eelarves on planeeritud 309 942 eurot majandus- ja personalikuludeks. Türi Raamatukogu struktuuriüksused asuvad Türi linnas, Oisu, Väätsa ja Kärü alevikes, Laupa, Kabala ja Kahala külates.

Kõigis Türi valla raamatukogu struktuuriüksustes asub avalik internetipunkt. Raamatukogu tegevus on muutunud oluliselt nähtavamaks, lisaks tavapärasele raamatute laenutamisele on raamatukogust saanud ka erinevate sündmuste toimumise koht – korraldatakse kohtumisi kirjanikega, reisimuljete õhtuid, lastele põnevaid laupäevahommikusi raamatukogutunde jne.

4.7.5. Rahvakultuur (08202)

Türi Kultuurikeskus (0820201)

Türi Kultuurikeskuse eelarves on planeeritud 745 645 eurot majandus- ja personalikuludeks. Türi Kultuurikeskuse struktuuriüksused asuvad Türil, Oisu, Kabalas, Väätsal ja Kärus. Eelarves on planeeritud rahvakultuurikollektiivide juhendajatele makstav töötasu.

Türil tegutseb kaks galeriid. Kultuurikeskuse I korrusel eksponeeritakse professionaalset kunsti. Galerii tegevus on pärvinud üleriigiliselt nimekate kunstnike poolt heakskiidu ja siia tullakse heal meelel oma kunsti eksponeerima, aasta-aastalt kasvab külastajate arv. Väga tähelepanuväärne on, et näitusi külastavad ka kunstiõpetajad koos õpilastega. Võimalusel toetab kultuurikeskus kunstnikke transpordiga. Galerii tegevust on toetanud kultuuriministeerium ja kultuurkapital, kuigi aasta-aastalt läheb toetuse saamine raskemaks. II korruse galeriid kasutavad taidluskunstnikud. Edukalt korraldatakse näitusi ka Kärü rahvamajas.

Kultuurikeskus tegeleb programmiga „Kino maale“, uusi Eesti filme näidatakse kõikides rahvamajades. Suurenenud on koostöö teatrite ja kontsertorganisatsioonidega. Tehakse koostööd Eesti Kontserdi ja Uus Kontserdiga projektis „Muusika Eestimaale“.

4.7.6. Muuseumid (08203)

Tegevusala eelarves on planeeritud 72 512 eurot, millest kaetakse mittetulundusühingu Eesti Ringhäälingumuuseumi liikmemaks 10 200 eurot ning Türi Muuseumi tegevuskulu 62 312 eurot.

Türi Muuseum (0820304)

Türi Muuseumi eelarves on planeeritud 62 312 eurot majandus- ja personalikuludeks.

Türi Muuseum vahendab kaunite koduaedade külastusi ja giiditeenust. Aasta jooksul viiakse läbi erinevaid üritusi: loengud, rahvakalendri tähtpäevade tähistamisi, õhtuseid jalutuskäike giidiga Türi vallas ja korraldatakse erinevaid töötube.

4.7.7. Muinsuskaitse (08207)

Eelarves on planeeritud 6500 eurot mittetulundusühingu EELK Türi Püha Martini Kiriku valduses oleva Türi Kiriku kui muinsuskaitse objekti säilitamise ja haldamisega seotud kulud.

4.7.8. Ringhäälingu- ja kirjastamisteenused (08300)

Eelarves on planeeritud sihtotstarbeline eraldis 56 000 eurot Türi Arengu Sihtasutusele ajalehe Türi Rahvaleht väljaandmiseks ja tasu reklaami eest Kesk-Eesti Tre raadios.

Ajalehte Türi Rahvaleht antakse välja üks kord kuus ja ajaleht jõuab kõikidesse Türi valla postkastidesse.

4.7.9. Muu vabaaeg, kultuur ja religioon (08600)

Tegevusalale on planeeritud valla esinduskulud summas 10 180 eurot, mille hulka kuuluvad välissuhted (vallavolikogu ja vallavalitsuse välislähetused), väliskülastuste vastuvõtmise kulud ja meened valla esindamiseks. Eelarves on ka Euroopa Liidu väikelinnade Ühenduse *Douzelage* liikmemaksu tasumise 350 eurot ja rahvusvahelise võrgustiku *Innovation Circle Network* liikmemaks 330 eurot kulud.

4.8. Haridus

Hariduse tegevusalade reale planeeritud 11 506 395 eurot, mille hulgas on hariduse pakkumisega seotud tegevuste kulud.

Tabel 21 Hariduskulud tegevusala võrdlus

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Osalus teiste omavalitsuste lasteadeade kuludes	107 000,00	101 652,16	112 883,00	112 882,32	120 000,00	137 674,21	100 000,00
Retla-Kabala Kool, lasteade	272 014,81	269 791,58	310 225,75	298 737,91	357 177,00	313 194,08	401 944,00
Käru Põhikool, lasteade	117 630,30	119 330,22	109 188,53	107 132,84	121 999,00	126 338,89	143 119,00
Väätša Lasteade Paikäpp	317 849,40	315 341,98	349 450,30	339 629,09	382 744,00	371 698,94	458 654,00
Türi Lasteade	1 514 100,67	1 437 569,52	1 596 001,34	1 494 819,39	1 630 554,00	1 642 790,75	2 061 232,00
Osalus teiste omavalitsuste põhikoolide ja üldkeskhariduse kuludes	77 000,00	75 635,70	130 000,00	120 258,55	120 000,00	127 080,61	140 000,00
Laupa Põhikool, vald	154 480,43	151 444,61	210 964,01	206 070,94	204 383,00	198 277,50	240 397,00
Laupa Põhikool, riik	390 658,00	387 950,60	372 553,00	367 768,24	437 947,00	436 856,91	568 909,00
Retla-Kabala Kool, vald	247 850,57	239 354,10	267 751,84	266 981,72	249 015,00	265 819,24	353 480,00
Retla-Kabala Kool, riik	399 936,00	378 699,05	393 932,00	396 943,67	504 884,00	420 609,69	532 670,00
Türi Põhikool, vald	659 592,79	634 233,93	728 520,57	625 798,46	897 529,00	821 988,39	720 669,00
Türi Põhikool, riik	1 185 888,00	1 194 117,75	1 125 350,00	1 190 197,56	1 209 282,00	1 228 815,34	1 602 566,00
Türi Kevade Kool, vald	74 624,96	72 390,88	78 158,88	78 566,76	29 916,00	28 709,75	42 825,00
Türi Kevade Kool, riik	169 317,00	147 887,00	139 185,00	127 509,05	153 394,00	149 939,61	218 822,00
Käru Põhikool, vald	137 167,50	117 379,63	162 508,70	147 900,92	107 485,00	106 954,43	186 826,00
Käru Põhikool, riik	223 058,00	245 659,04	228 939,00	237 244,73	288 543,00	270 868,51	230 206,00
Väätša Põhikool, vald	221 725,05	178 669,54	215 814,22	211 418,08	221 440,00	228 605,22	237 816,00
Väätša Põhikool, riik	366 330,00	371 258,29	378 068,00	389 752,51	432 409,00	430 723,04	501 485,00
Türi Ühisgümnaasium, vald	0,00	0,00	314 233,61	287 447,06	437 855,00	348 388,64	558 533,00
Türi Ühisgümnaasium, riik	0,00	0,00	1 175,00	114 964,84	40 088,00	79 681,78	42 483,00
Türi Ühisgümnaasium vald - EI KASUTA	272 462,66	314 727,26	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Türi valla 2023. aasta eelarve seletuskiri (esimese lugemise jätkamiseks)

	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Üldkeskhariduse õpetajate tööjõukulud (Türi Ühisgümnaasium)	419 629,00	360 742,97	432 470,00	331 093,77	342 616,00	366 788,41	324 109,00
Osalus teiste omavalitsuste gümnaasiumite kuludes - EI KASUTA	58 100,00	59 065,91	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kutseharidus	112,28	112,28	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Osalemine huvihariduse kuludes	230 127,00	223 717,49	212 401,00	178 775,48	174 594,00	172 285,39	175 000,00
Türi Muusikakool	409 203,84	400 240,02	402 057,00	395 249,35	429 983,00	423 575,40	525 218,00
Koolitransport, vald	110 445,00	106 681,19	115 000,00	119 287,12	125 000,00	125 422,27	161 000,00
Koolitransport, Türi Haldus	22 045,00	16 992,43	19 545,00	17 626,82	25 629,00	21 655,15	33 648,00
Koolitoit Käru Põhikool, vald	19 460,43	19 931,64	19 530,75	19 126,48	20 190,00	20 875,33	39 301,00
Koolitoit Käru Põhikool, riik	9 100,00	9 100,00	8 575,00	8 575,00	8 050,00	8 142,33	5 075,00
Koolitoit Laupa Põhikool, vald	28 199,28	31 218,03	33 083,98	33 847,09	39 009,00	39 642,00	43 420,00
Koolitoit Laupa Põhikool, riik	21 875,00	21 875,00	20 650,00	20 650,00	20 125,00	20 125,00	20 475,00
Koolitoit Retla-Kabala Kool, vald	49 558,83	37 662,50	42 956,29	39 074,15	49 680,00	48 291,77	60 156,00
Koolitoit Retla-Kabala Kool, riik	18 016,00	18 016,00	17 150,00	17 097,61	17 150,00	16 982,48	15 975,00
Koolitoit Türi Põhikool, vald	53 139,00	25 580,74	113 467,73	97 870,29	104 027,00	95 776,91	130 492,00
Koolitoit Türi Põhikool, riik	85 575,00	85 575,00	84 525,00	79 966,58	86 625,00	86 186,13	93 800,00
Koolitoit Türi Ühisgümnaasium, vald	58 499,88	57 922,74	38 895,33	41 878,13	42 387,00	42 128,83	56 417,00
Koolitoit Türi Ühisgümnaasium, riik	24 500,00	24 496,53	23 800,00	23 751,41	25 550,00	25 545,77	19 250,00
Koolitoit Türi Kevade Kool, vald	11 924,10	9 885,69	12 450,31	12 420,28	20 236,00	18 208,34	25 431,00
Koolitoit Türi Kevade Kool, riik	1 934,00	1 934,00	1 750,00	1 750,00	1 925,00	1 927,53	2 100,00
Koolitoit Väätsa Põhikool, vald	25 931,93	24 374,41	25 737,82	28 167,13	30 290,00	25 416,72	23 556,00
Koolitoit Väätsa Põhikool, riik	26 775,00	26 775,00	25 725,00	25 782,41	26 250,00	28 465,33	26 950,00
Õmaja Retla-Kabala Kool, Oisu õppehoone	74 748,00	68 446,01	64 915,00	65 062,79	81 075,00	68 279,49	85 141,00
Õmaja Türi Kevade Kool	58 635,00	57 613,49	58 141,00	59 763,00	78 110,00	79 211,24	63 275,00
Osalemine teiste omavalitsuste õmaja kuludes	1 000,00	560,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muu haridus	34 697,00	34 575,88	25 591,00	24 542,84	100 491,00	38 391,89	233 970,00
KOKKU	8 761 916,71	8 476 187,79	9 023 319,96	8 763 382,37	9 795 636,00	9 508 339,24	11 506 395,00

4.8.1. Alusharidus (09110)

Vastavalt Türi Vallavolikogu 28. detsembri 2017 määrusele nr 14 on lasteaiaõpetaja töötasu alammäär täistööajaga töötamisel alates 2019. a 1. jaanuarist vähemalt 90% ning magistrikraadiga või sellega võrdsustatud tasemega lasteaiaõpetajal vähemalt 100% üldhariduskooli õpetaja töötasu alammäärast.

Tabel 22 Laste arv lasteaedades 10. novembri seisuga 2017 – 2022

	2017 november	2018 november	2019 november	2020 november	2021 november	2022 november
Türi Lasteaed	304	293	323	332	323	357
Retla-Kabala Kooli lasteaed	66	53	51	52	55	52
Käru Põhikooli lasteaed	27	21	24	23	21	20
Väätsa Lasteaed Paikäpp	65	60	62	66	70	65
Kokku	462	427	460	473	469	494

Osalus teiste omavalitsuste lasteaedade kuludes (0911001)

Tegevusalale on planeeritud 100 000 eurot, keskmiseks kohatasuks on planeeritud 378 eurot.

Eelarverealt kaetakse teiste omavalitsuste lasteaedade kulu, kus käivad Türi valla rahvastikuregistris olevad lapsed. Kohatasu suuruse kehtestab lasteaia asukohajärgne omavalitsus.

Türi vallast käib seisuga 10. november 2022 väljapoole valda teistes omavalitsuste lasteaedades 29 last (Eesti Hariduse Infosüsteem - EHIS).

Tabel 23 Lapsed teistes omavalitsustes

linn/vald	Lapsi
Järva vald	2
Kehtna vald	1
Kiili vald	1
Mulgi vald	1
Paide linn	9
Põhja-Pärnumaa vald	4
Põhja-Sakala vald	2
Põlva vald	1
Rapla vald	1
Tallinn	4
Tartu linn	2
Viljandi vald	1
KOKKU	29

Retla – Kabala Kool, lasteaed (0911002)

Retla-Kabala Kooli lasteaia eelarves on planeeritud 401 944 eurot majandus- ja personalikuludeks.

Retla-Kabala Kool on kool-lasteaed, mis tegutseb Oisu alevikus ja Kabala külas, kokku kolmes tegevuskohas. Lasteaiad tegutsevad nii Oisus kui ka Kabalas. Lasteaia rühmi on 4 ning nendes on lapsi 55.

Käru Põhikool, lasteaed (0911003)

Käru Põhikooli eelarves on planeeritud 143 119 eurot majandus- ja personalikuludeks.

Käru Põhikooli majas on 2-rühmaline lasteaed ja 6-klassiline põhikool. Lapsi on 2022. aasta novembri seisuga 21. Sõimerühmas 6 last ja liitrühmas 15 last.

Väätsa Lasteaed Paikäpp (0911005)

Väätsa Lasteaia eelarves on planeeritud 458 654 eurot majandus- ja personalikuludeks.

Väätsa Lasteaed Paikäpp on 4 rühma ja lapsi on 2022. aasta novembri seisuga 71 last (sh sõimerühmas 14 last). Väätsa Lasteaia Paikäpp on basseini, mis renoveeriti 2014. aastal ja kasutatakse 2 korda nädalas lasteaia laste ujumistundide läbiviimiseks. 2022. aastal renoveeriti viies rühmaruum vana raamatukogu pinnast, mis annab võimaluse avada üks uus rühm.

Väätsa Lasteaed Paikäpp kuulub Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustikku, mille eesmärk on väärtustada tervena olemise vajalikkust ja osata teha vahet tervislikel ja mitte tervislikel eluharjumustel.

Türi Lasteaed (0911009)

Türi Lasteaia eelarves on planeeritud 2 061 232 eurot majandus- ja personalikuludeks.

Türi Lasteaed tegutseb neljas majas: Kokku on lapsi 357. Kesklinna majas on 12 õpperühma, Lokuta majas 4 rühma, Türi-Alliku majas 4 rühma ja Türi Kevade Kooli ruumides tegutseb tasandusrühm. Alates 1. septembrist 2022. aastal on lasteaia 6 sõimerühma, neist 4 Kesklinna majas, 1 Lokutal ja 1 Türi-Allikul. Ühe õpetaja süsteemis töötab 10 rühma.

Türi Lasteaed on liitunud Tervist Edendavate Lasteaedade ja Tervist Edendavate Töökohtade võrgustikega. Lisaks plaanitakse õppe- ja kasvatustöö rikastamiseks osaleda jätkuvalt erinevates projektides (Harno, PRIA, KIK jm), milleks on eelarvesse ka ette nähtud vahendid omaosaluse katmiseks.

4.8.2. Põhi- ja üldkeskharidus (09212)

Kajastatakse kõikide üldhariduskoolide (algkoolid, põhikoolid, gümnaasiumid, täiskasvanute gümnaasiumid) kõik kulud, va 10.-12. klassi õpetajate töötasu. Siin kajastatakse ka lasteaedkoolide kooli osa kulud, samuti kajastatakse siin teistelt valdadelt ja linnadelt ostetud koolitusteenus põhi- ja üldkeskhariduse omandamise eest.

Tabel 24 Õpilaste arv 10. novembri 2017 - 2022

	2017 november	2018 november	2019 november	2020 november	2021 november	2022 november
Türi Põhikool	497	495	493	484	497	536
Türi Ühisgümnaasium	149	148	166	153	161	128
Türi Kevade Kool	14	12	11	10	11	12
Laupa Põhikool	105	116	125	118	115	117
Retla-Kabala Kool	91	98	104	99	96	93
Käru Põhikool	54	58	55	50	43	29
Väätsa Põhikool	127	155	153	149	150	154
Kokku	1 037	1 082	1 107	1 063	1 073	1 069

Osalus teiste omavalitsuste põhikoolide ja üldkeskhariduse kuludes (0921201)

Eelarves on planeeritud 140 000 eurot. Vastavalt Türi Vallavolikogu 28. detsembri 2017 otsusele nr 83 osaleb Türi vald teiste omavalitsuste munitsipaalkoolide tegevuskulude katmises proportsionaalselt selles koolis õppivate õpilaste arvuga, kelle rahvastikuregistri järgne elukoht asub Türi valla haldusterritooriumil. Türi vald lähtub tegevuskulu katmisel Vabariigi Valitsuse poolt igaks eelarveaastaks kehtestatud õppekoha tegevuskulu piirmäärast ühe kuu kohta. Piirmäärast suuremat tegevuskulu tasutakse õpilaste puhul, kes õpivad põhikooli ja gümnaasiumiseaduses § 51 lõike 1 punktides 5 – 12 sätestatud haridusliku erivajadusega õpilaste klassides. Türi vald ei sõlmi teiste omavalitsustega munitsipaalkooli tegevuskulu katmises osalemiseks lepinguid, vaid lähtub käesolevast otsusest.

2023. aastaks on kehtestatud õppekoha tegevuskulu piirmääraks 99 eurot vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele.

Eesti Hariduse infosüsteemi andmetel õpib seisuga 10. november 2022 väljaspool Türi valla haridusasutusi põhikooli kooliastmes kokku 112 õpilast ja gümnaasiumis kokku 97 õpilast. Nendest riigikoolides 87 õpilast ja erakoolides 13 ja munitsipaalkoolis 109 õpilast.

Tabel 25 Õpilased omavalitsuste lõikes

Maakond	vald/linn	õpilasi põhikoolis	Õpilasi gümnaasiumis
Harju maakond	Anija vald	2	
Harju maakond	Rae vald	1	
Harju maakond	Tallinn	6	8
Ida-Viru maakond	Narva-Jõesuu linn	1	
Jõgeva maakond	Jõgeva vald	4	1
Jõgeva maakond	Põltsamaa vald	3	
Järva maakond	Järva vald	4	
Järva maakond	Paide linn	45	38
Lääne maakond	Lääne-Nigula vald		1
Lääne-Viru maakond	Rakvere linn	1	1
Põlva maakond	Räpina vald	1	
Pärnu maakond	Häädemeeste vald		1
Pärnu maakond	Põhja-Pärnumaa vald	1	1
Pärnu maakond	Pärnu linn	3	4
Pärnu maakond	Tori vald	1	
Rapla maakond	Kehtna vald	5	4
Rapla maakond	Rapla vald	10	2
Tartu maakond	Kambja vald		1
Tartu maakond	Nõo vald		6
Tartu maakond	Tartu linn	6	6
Valga maakond	Otepää vald		1
Viljandi maakond	Mulgi vald	1	
Viljandi maakond	Põhja-Sakala vald	14	2
Viljandi maakond	Viljandi linn	1	19
Viljandi maakond	Viljandi vald	2	
Võru maakond	Võru vald		1
		112	97

Laupa Põhikool (0921202)

Eelarvesse on planeeritud tegevuskuludeks 809 306 eurot.

Laupa Põhikool on mõisakool. Koolis on 9 klassikomplekti, kus õpib 117 õpilast, kelle hulgas on ligikaudu 12% haridusliku erituge vajavaid õpilasi. Koolis tegutseb kokku 10 huviringi, sh koorid, ansamblid, rahvatants, näitering, robotika, puutöö ja TORE.

Retla – Kabala Kool (0921203)

Eelarvesse on planeeritud tegevuskuludeks 886 150 eurot.

Retla-Kabala Kool on kool-lasteaed, mis tegutseb kolmes eraldi hoones. Põhikooli I-III kooliastme tegutsemiskoht on Oisu alevikus, põhikooli I ja II kooliastme tegutsemiskoht on Kabala külas. Lisaks tegutseb Oisus põhikooliga samas majas ka kooli õpilaskodu. Koolis õpib 93 õpilast, kelle hulgas on ligikaudu 17% haridusliku erituge vajavaid õpilasi. Koolis tegutseb kokku 25 huviringi, sh robotika, käsitööring, ansamblid, puutöö, loodus-, spordi- ja tantsuringid.

Türi Põhikool (0921204)

Eelarvesse on planeeritud tegevuskuludeks 2 323 235 eurot.

Valla suurimas põhikoolis õpib 536 õpilast, kelle hulgas on ligikaudu 6% haridusliku erituge vajavaid õpilasi. Klassikomplekte on 33, nendest tavaklasse 27. Koolis on 25 huviringi, sh keraamika, robotika, ansamblid, laulu- ja spordiring.

Türi Kevade Kool (0921205)

Eelarvesse on planeeritud tegevuskuludeks 261 647 eurot.

Koolis õpib 12 haridusliku erivajadusega õpilast 4 liitklassis – kolme klassi õpilased õpivad toimetuleku õppekava alusel ja ühe klassi õpilased hooldusõppe õppekava järgi.

Türi Kevade Kool on üldhariduskool, mis loob võimalused põhihariduse omandamiseks ja koolikohustuse täitmiseks intellektipuudega õpilastele, kes nõustamiskomisjoni soovitusel ja vanema nõusolekul õpivad toimetuleku- või hooldusõppes, võimalus on õppida ka lihtsustatud õppekaval.

Käru Põhikool (0921206)

Eelarvesse on planeeritud tegevuskuludeks 417 032 eurot.

Käru Põhikooli majas on lasteaed ja 6-klassiline põhikool. Koolis õpib 29 õpilast, kelle hulgas on ligikaudu 24% haridusliku erituge vajavaid õpilasi. Koolis 9 huviringi, sh keraamika, robotika, laulu- ja spordiring.

Väätsa Põhikool (0921207)

Eelarvesse on planeeritud tegevuskuludeks 739 301 eurot.

Väätsa Põhikoolis õpib 154 õpilast, kelle hulgas on ligikaudu 2% haridusliku erituge vajavaid õpilasi. Koolihoone on rekonstrueeritud nn „targaks majaks“, mis annab olulise mõju tegevuskulude säästlikumaks kasutamiseks ja võimaldab optimeerida energiakulusid.

4.8.3. Türi Ühisgümnaasium (0921301)

Eelarvesse on planeeritud tegevuskuludeks 601 016 eurot.

Türi Ühisgümnaasiumis õpib 128 õpilast, sh statsionaarses õppes on õpilasi 110 ja mittestatsionaarses õppes 18 õpilast.

4.8.3. Üldkeskhariduse õpetajate tööjõukulud (09213)

Eelarvesse on planeeritud personalikuludeks 324 109 eurot 10.-12. klasside õpetajate tööjõukuludeks, mis on riigipoolne toetusfondi eraldis.

4.8.4. Noorte huviharidus ja huvitegevus (09510)

Osalemine huvihariduse kuludes (0951001)

Huvihariduse kuludeks on planeeritud 170 000 eurot, millest riigipoolsed vahendid on 143 649 eurot, mis jagatakse vastavalt esitatud taotlustele vallavalitsuse korraldusega peale eelarve vastuvõtmist. Riigieelarvest eraldatakse vastavalt noorsootööseadusele kohalikele omavalitsustele raha huvihariduse- ja huvitegevuse arendamiseks ja mitmekesistamiseks. Eraldatud raha kasutamise eelduseks on vallavolikogu poolt kinnitatud tegevuskava. Tegevuskava kaardistab kitsaskohad ja pakub neile lahendused. Eraldatud vahendeid võib kasutada vaid tegevuskavas toodud kitsaskohtade lahendamiseks.

Vallapoolsed vahendid 2023. aastal on 35 000 eurot, mille eest tasutakse teiste kohalike omavalitsuse huvikoolides osalemine ning sõidukulud.

Türi Muusikakool (0951002)

Eelarvesse on planeeritud tegevuskuludeks 525 218 eurot.

Türi Muusikakool on huvikoolina tegutsev muusikakool, mille tegevuse eesmärk on anda muusikalist haridust lähtuvalt kooli õppekavadest ja valmistada õppureid ette professionaalse muusikahariduse õppeks. Alates 1. novembrist 2023 õpib koolis kokku 159 õpilast, neist eelkoolis 31. Pilliõpetusosakonnas 75 (sh 1 õpilane samaaegselt kahel erineval huvialal) ja vaba õppekavaga osakonnas 51 (sh 6 täiskasvanud õppijat) klaveri, viiuli, tšello, kitarri, basskitarri, akordioni, kromaatilise kontsertkandle, harfi, flöödi, plokkflöödi, klarneti, saksofoni, trompeti, trombooni, altsarve ja löökpillide huvialadel.

4.8.5. Koolitransport (09600)

Koolitranspordi kuludeks on planeeritud 194 648 eurot, sellest vald 161 000 eurot ning Türi Haldus 33 648 eurot. Tegevusala jaguneb Türi Vallavalitsuse ja Türi Halduse vahel.

Vallavalitsus viib kevadel läbi hanke õpilastranspordi korraldamiseks vastavalt volikogu kehtestatud korrale. Vallavalitsus korraldab õpilastranspordi neile õpilastele, kellel ei ole võimalik kooli ja koolist koju saada ühistranspordiga või jalgsi. Selleks kogutakse andmed õpilaste vanematelt ning hange pannakse kokku vastavalt sellele, kus lapsed elavad ja millisesse õppeasutusse peavad jõudma. 2023/2024. õppeaastaks tuleb korraldada hange uue teenusepakkuja või pakkujate leidmiseks. Lisaks kompenseeritakse sellelt eelarvereaalt isikliku sõiduautoga tehtud kulu neile vanematele, kelle lastel ei ole võimalik saada kooli ja koolist koju ei ühistranspordi ega valla korraldatud õpilasliinidega.

Türi Halduse tegevusala all kajastatakse Käru piirkonna õpilasveo bussi majanduskulu, õpilasveo bussijuhi personalikulu, kulude tõus on seotud kütuse ja personali kulude tõusuga.

4.8.6. Koolitoit (09601)

Eelarves on planeeritud 562 398 eurot.

Tegevusalal kajastatakse köögi personali personalikulud ja kulud toiduainete ning köögiinventari soetamiseks. Koolitoidu kulude hulgas kajastatakse ka sihtotstarbelised laekumised PRIA'lt (koolipiim ja koolipuuviili) ja need lisanduvad aasta jooksul eelarvele.

Tabel 26 Koolitoidu summade jagunemine koolide vahel

Kooli nimetus	riik	vald	kokku
Käru Põhikool	5 075,00	39 301,00	44 376,00
Laupa Põhikool	20 475,00	43 420,00	63 895,00
Retla-Kabala Kool	15 975,00	60 156,00	76 131,00
Türi Põhikool	93 800,00	130 492,00	224 292,00
Türi Ühisgümnaasium	19 250,00	56 417,00	75 667,00
Türi Kevade Kool	2 100,00	25 431,00	27 531,00
Väätsa Põhikool	26 950,00	23 556,00	50 506,00
KOKKU	183 625,00	378 773,00	562 398,00

4.8.7. Öömaja (09602)

Öömaja eelarves on planeeritud kahe kooli öömaja tegevuse peale 148 416 eurot, sellest 85 141 eurot Retla-Kabala Koolile ja 63 275 eurot Türi Kevade Koolile. Tuginedes õpilaste arvule ja nendele vajaliku teenuse pakkumise öömaja tegevustes, hüvitab kulusid Haridus- ja Teadusministeerium 65 000 euro suuruse toetusega.

Türi vallas on õpilaskodud Retla-Kabala Kooli ja Türi Kevade Kooli juures ning vald tasub õpilaskodu kulud. Türi Kevade Koolil on 13-kohaline õpilaskodu, mille teenuseid kasutab 11 last ja Retla-Kabala Kooli öömaja teenuseid kasutab 11 last. Öömajaga seotud kuludeks on öömaja tegevusega kaasnevad personali-, ühiselamute- ja õpilaskodude ülalpidamiskulud.

4.8.8. Muu haridus (09800)

Eelarves on planeeritud 233 970 eurot Türi Vallavolikogu määruse alusel makstavateks õppetoetusteks, koolitusseminarideks ja infopäevadeks valla haridusjuhtidele. Haridustöötajate tunnustamise (üritus ja hariduspreemiad) kulud, kooliaasta alustamise ürituste kulud, haridusvaldkonna ürituste korraldamise kulud, sh projektide omaosaluse tagamise ja parimate koolilõpetajate vastuvõtu kulud ning toetus sihtasutusele Kesk-Eesti õppe- ja kompetentsuskeskus. Lisaks on planeeritud Kultuuriministeeriumi toetus „kultuuriranits“ 13 113 eurot, mis jagatakse koolidele välja lisaeelarvete käigus vastavalt kasutusele. Kasutuse piirmäärad on koolidele etteantud, et koolid saaksid tegevusi planeerima asuda. Alates 2023. aastast on muu haridus tegevusala real Türi Vallavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna kulud (sh personali- ja majanduskulud) 114 784 eurot.

4.9. Sotsiaalne kaitse

Sotsiaalne kaitse eelarvesse on planeeritud 2 391 280 eurot, mille hulgas on sotsiaalse kaitse teenustega seotud tegevuste kulud.

Tabel 27 Sotsiaalne kaitse tegevusala võrdlus

Türi valla 2023. aasta eelarve seletuskiri (esimese lugemise jätkamiseks)

Tegevusala nimetus	2020 eelarve	2020 täitmine	2021 eelarve	2021 täitmine	2022 eelarve	2022 täitmine	2023 eelarve
Türi Päevakeskus. vald	31 019,00	21 040,97	37 260,00	39 205,63	47 337,00	51 210,06	43 567,00
Türi Päevakeskus riik	115 459,58	115 459,58	114 516,00	107 701,98	103 137,00	102 632,63	118 344,00
Muu puuetega inimeste sotsiaalne kaitse	162 303,71	158 333,15	369 977,95	352 488,63	298 406,00	258 330,67	395 185,00
Muu puuetega inimeste sotsiaalne kaitse, vald	129 782,27	120 178,97	337 936,95	322 768,69	272 140,00	233 723,52	0,00
Muu puuetega inimeste sotsiaalne kaitse, riik	32 521,44	38 154,18	32 041,00	29 719,94	26 266,00	24 607,15	0,00
Käru Hooldusravi Keskus OÜ (likvideeritud)	1 000,00	1 000,00	1 500,00	1 500,00	1 500,00	1 500,00	0,00
Väätsa eakate kodu	384 762,00	365 785,21	364 994,00	349 296,51	379 091,00	374 524,61	465 042,00
Osalemine eakate sotsiaalhoolekandeesutustes	179 300,00	180 715,04	225 440,00	233 603,11	230 000,00	234 114,51	260 000,00
Muu eakate sotsiaalne kaitse	117 760,00	109 971,22	252 625,00	183 006,82	163 919,00	150 350,15	126 039,00
Asendus- ja järelhooldus	434 795,72	435 217,09	403 202,73	402 694,51	463 940,00	492 552,83	272 686,00
Muu perekondade ja laste sotsiaalne kaitse, vald	139 751,84	143 253,33	147 606,60	147 645,65	283 720,00	282 342,63	141 411,00
Eluasemeteenused, vald	13 531,45	12 460,92	15 330,00	10 507,66	1 000,00	279,90	1 000,00
Eluasemeteenused, Türi Haldus	126 778,00	116 448,31	109 555,00	110 070,96	120 734,00	133 339,68	103 740,00
Riiklik toimetulekutoetus	199 878,22	174 877,18	200 313,04	173 621,33	336 993,00	308 447,66	164 057,00
Muu sotsiaalsete riskirühmade kaitse	30 049,15	25 613,42	26 493,63	25 383,93	33 500,00	36 284,37	31 800,00
Muu sotsiaalne kaitse	33 327,50	27 012,71	17 572,00	17 953,10	16 441,00	12 932,46	268 409,00
KOKKU	1 969 716,17	1 887 188,13	2 286 385,95	2 154 679,82	2 479 718,00	2 438 842,16	2 391 280,00

Kohaliku omavalitsusüksuse ülesanne on korraldada sotsiaalteenuste osutamist, sotsiaaltoetuste ja muu sotsiaalabi andmist ja eakate hoolekannet. Sotsiaalhoolekande seaduses on määratletud kohalikule omavalitsusele kohustuslikud sotsiaalteenused ning sotsiaalhoolekande põhimõtted.

Türi Vallavolikogu 26. novembri 2020 [määrusega nr 14](#) „Sotsiaalhoolekandeline abi andmise kord“ sätestatakse Türi valla eelarvesse sotsiaaltoetuste maksmiseks planeeritud rahaliste vahendite kasutamise alused ning sotsiaaltoetuste taotlemise ja maksmise korra. Määruse alusel makstavate sotsiaaltoetuste eesmärk on toetada ja soodustada isiku või tema perekonna toimetulekut või kompenseerida taotlejale osutatud ravi- või sotsiaalteenuste kulu. Toetust võib taotleda füüsiline isik, kelle elukoht Eesti rahvastikuregistri andmetel on Türi vallas, samuti isik, kelle elukoht Eesti rahvastikuregistri andmetel ei ole Türi vallas, kuid kes tegelikult viibib või elab alaliselt Türi valla haldusterritooriumil ning kellele vastavalt sotsiaalhoolekande seadusele tuleb osutada vältimatut sotsiaalabi.

Määrusega sätestatakse sünnitoetuse, kooli alustamise toetuse, eakate sünnipäevatoetuse, matusetootuse, ravimikulu hüvitamise ja abivahendi soetamise toetuse, riiklike dokumentide vormistamise toetuse, laste toitlustamise ja lasteaia osalustasu hüvitamise toetuse, lastega peredele teenuste osutamist tagava toetuse, sotsiaalse ja psühholoogilise nõustamisteenuse osutamise toetuse, raske majandusliku olukorra puhul makstava toetuse, isikliku abistaja toetuse, üldhooldusteenuse tagamise toetuse, puudega isiku eluruumi kohandamise toetuse, raske ja sügava puudega isiku hooldajatoetuse maksmiseks planeeritud vahendite kasutamise alused, taotlemise ja maksmise kord.

4.9.1. Puuetega inimeste sotsiaalhoolekandeesutused (10120)

Türi Päevakeskus (1012001)

Eelarves on planeeritud 161 911 eurot, sellest riigi toetus 118 344 eurot, millega kaetakse üldiseid majandamiskulusid, et tagada klientide teenindamine.

2023. aastal laekub Sotsiaalkindlustusametilt prognoositavalt (klientide liikumise tõttu) igapäevaelu toetamise teenuse eest 64 896 eurot (31 klienti x 187 eurot x 12 kuud) ja toetatud elamise teenuse eest 43 920 eurot (15 klienti x 271 eurot x 12 kuud) kokku 118 344 eurot. Teenus on suunatud kodus elavatele raske või sügava intellektipuudega täisealistele, kes vajavad igapäevaeluga toimetulekul pidevat kõrvalabi, hooldust ja järelevalvet.

Türi Päevakeskus on Türi valla munitsipaalasutusena tegutsev päevane hoolekandeesutus, mille ülesandeks on vaimse puudega või psüühiliste erivajadustega inimeste ettevalmistamine iseseisvaks eluks, osalemiseks ühiskonnaelus ja lihtsamate tööde tegemiseks. Samuti nende inimeste elukvaliteedi parandamine ja võimaluste loomine vaimse puudega inimeste tööhõiveks. Türi Päevakeskuses pakutakse klientidele igapäevaelu- ja toetatud elamise teenust.

4.9.2. Muu puuetega inimeste sotsiaalne kaitse (10121)

Eelarves on planeeritud 395 185 eurot raske- ja sügava puudega lastele teenuste osutamiseks (sh tugisikute teenus). Tegevusala kuludeks on täiskasvanud puudega inimese isikliku abistaja toetused, hooldajatoetus ja sellelt makstav sotsiaalmaks, tugisiku- ja raske- ja sügava puudega laste lapsehoiuteenus ja puudega inimeste sotsiaaltranspordi kulud. Samuti mitmesugused teenused puuetega inimestele, võimaldamaks neil osa võtta vabaaja ja kultuuritegevustest, et võimaldada neil töötada ja osaleda ühiskondlikus elus.

4.9.3. Eakate sotsiaalhoolekandeesutused (10200)

Väätša eakate kodu (1020002)

Eelarves on planeeritud 465 042 eurot, majandus- ja personalikuludeks. Väätša eakate kodu avati 2015. aasta juunis. Kohti on 40 kliendile, kuid keskmiselt prognoosime inimesi aastaringelt 38. Kohatasu hind on alates 2023. aastast ühes kuus 1200 eurot kahekesi toas olles ja kui soovitakse tuba kasutada üksinda, siis on kohatasu suurus 1600 eurot. Hinnale lisandub ravimite kulu vastavalt tegelikule kulule.

Osalemine sotsiaalhoolekandeesutustes (1020003)

Eakate sotsiaalhoolekandeesutustega seotud tegevuskulu on 2023. aasta eelarves kokku 260 000 eurot. Siin kajastub väljaspool kodu osutatava üldhooldusteenuse tagamiseks makstav toetus ja seoses üldiste hinnatõusudega on planeeritud kulude tõusu 13%.

4.9.4 Muu eakate sotsiaalne kaitse (10201)

Eelarves on planeeritud 126 039 eurot. Antud eelarveréal kajastatakse sotsiaalse kaitse pakkumist mitterahaliste toetustena vanadusega seotud riskide vastu, samuti isiku enda või tema perekonna toimetulekuraskuste korral. Põhiliselt on tegevusalal kajastatud koduteenuse ja lõimitud sotsiaalteenuse kulu, sh teenust osutatavate personalikulud teenust osutatavate isikute personalikulud, samuti transporditeenuse osutamine. Selle real on kajastatud projekti „Hoolekandeteenuste laiendamine hoolduskoormuse vähendamiseks“ ja koduteenust teostatavate sotsiaalhooldajate personalikulud.

4.9.4. Asendus- ja järelhooldus (10400)

Eelarves on planeeritud 272 686 eurot riigi eraldust, mis on eestkostel olevate laste eest, kes viibivad asendushooldusteenusel ja järelhooldusel.

4.9.5. Muu perekondade ja laste sotsiaalne kaitse (10402)

Eelarves on planeeritud 141 411 eurot, millest toetatakse peredele ja lastele nõustamisteenuse pakkumist, makstakse sünnitoetust ja kooli alustamise toetust ja matusetoetust. Matusetoetuseks on planeeritud 41 411 eurot.

4.9.6. Eluasemeteenused sotsiaalsetele riskirühmadele (10600)

Eelarves on planeeritud 103 740 eurot, millel kajastatakse Särevere alevikus asuva sotsiaalmaja (Mäe tänav 6), Türi linnas asuvate sotsiaalmajade (Mehaanika tänav 1 ja 3, Viljandi tänav 19 ja 30 ning Tallinna tänav 33) ja Kärü ning Väätsa alevikus asuvate sotsiaaleluruumide ülalpidamiskulud. Kulud jagunevad Türi Halduse ja Türi Vallavalitsuse vahel.

4.9.7. Riiklik toimetulekutoetus (10701)

Eelarves on planeeritud 164 057 eurot, millest makstakse toimetulekutoetust. 2022. aasta 1. juunist üksi elavale inimesele või perekonna esimesele liikmele 200 eurot kuus ja iga alaealise liikme toimetulekupiir on 240 eurot kuus. See on summa, mis pärast eluasemekulude katmist peab inimesele kätte jääma muude kulutuste jaoks. Toimetulekutoetus on riigi rahaline abi, mille eesmärk on toetada iseseisvat toimetulekut ning leevendada inimeste ja perekondade materiaalsel puudust. Toetust on õigus saada neil leibkondadel, kelle kuu netosissetulek pärast eluasemekulude maha arvamist jääb alla kehtestatud toimetulekupiiri. 2021. aastal maksti toimetulekutoetust igas kuus keskmiselt 70 perele ja 2022. aastal on see juba keskmiselt 94 peret.

4.9.8. Muu sotsiaalsete riskirühmade kaitse (10702)

Eelarves on planeeritud 31 800 eurot, milles kajastatakse sotsiaalse kaitse pakkumist rahaliste ja mitterahaliste hüvitisena inimestele, kes on sotsiaalselt tõrjutud või kellel on risk saada sotsiaalselt tõrjutuks (nagu isikud, kes on vaesed, madala sissetulekuga, immigrandid, pagulased, alkoholi ja muude ainete kuritarvitajad, vägivalla ohvrid jne). Tegevusalas on kajastatud toetused ravikulude hüvitamiseks ja abivahendi soetamiseks, toetus riiklike dokumentide soetamiseks, toetused raske majandusliku olukorra puhul ning vältimatu sotsiaalabi kulud.

4.9.9. Muu sotsiaalne kaitse (10900)

Tegevusala peale on planeeritud 268 409 eurot, milles kajastatakse sotsiaalkaitse alaste tegevuste haldamine nagu üldise sotsiaalkaitse poliitika, plaanide, programmide koostamine ja haldamine, sotsiaalkaitse pakkumiseks vajalike õigusaktide ja standardite ettevalmistamine ja rakendamine, sotsiaalkaitse alase informatsiooni kogumine ja levitamine. Antud eelarverealt kaetakse muu sotsiaalkaitse haldusega ja ürituste korraldamisega seotud kulu ning muu sotsiaalse kaitse osutamisega seotud kulu (sh personalikulu). Alates 2023. aastast on tegevusala real Türi Vallavalitsuse sotsiaalosakonna kulud (sh personali- ja majanduskulud v.a sotsiaalhooldajad) 239 609 eurot.

5. INVESTEERIMISTEGEVUS

5.1. Investeeringustegevuse tulud

Investeeringustegevuse kulu eelarves on planeeritud 161 894 eurot, sellest Türi Halduse põhivara müük 15 000 eurot, Türi Noortekeskuse LEADER projektide raames saadav põhivara toetus 86 594 eurot ja finantstulud 300 eurot. Finantstulud on pankadelt raha hoiustamise eest saadavad intressid ja maade müük.

5.2. Investeeringustegevuse kulud

Investeeringuskulud on planeeritud kokku 1 794 368, millest põhivara soetus 1 473 354 eurot, osaluste soetus 23 104 eurot (ASile Järvamaa Haigla) ja finantskulud 140 000 eurot.

Tabel 28 Investeeringustegevuse kulud tegevusalade järgi

EELARVE INVESTEERIMISTEGEVUSE KULUD	1 794 368,00	SELGITUSED
ÜLDISED VALITSUSSEKTORI TEENUSED	280 000,00	
Valitsussektori võla teenindamine	280 000,00	Laenu intressid
MAJANDUS	560 000,00	
Põllumajandus	20 000,00	Teealuse maaostmine
Maanteetransport, Türi haldus	500 000,00	Türi valla teede rekonstrueerimine, s.h Türi linna Vabaduse pst, Jaama tn, Linnu tn, Kärü kergliiklustee omaosalus, Kungla tn kergliiklustee projekteerimine, Pikk tn katendi rek., Hariduse tn koos ärimaja taguse parklaosaga
Üldmajanduslikud arendusprojektid	40 000,00	Türi Tehisjärve äärne rekonstrueerimine
KESKKONNAKAITSE	160 000,00	
Bioloogilise mitmekesisuse ja maastiku kaitse, vald	50 000,00	Kaasava eelarve projektid (Laupa mõisapargi muusikaed, Retla-Kabala Kooli staadioni uuendamine)
Bioloogilise mitmekesisuse ja maastiku kaitse, Türi haldus	110 000,00	Tehisjärve äärsete atraksioonide rekonstrueerimine, pingid ja prügikastid kogu vallas, kooli pargi rekonstrueerimine. Traktori, kaubiku ja profiniidukite soetamine.
ELAMU- JA KOMMUNAALMAJANDUS	132 000,00	
Veevarustus, vald	35 000,00	Hajaasustuse investeeringud
Tänavavalgustus, Türi haldus	42 000,00	Elektrikilpide audit
Kalmistud, Türi haldus	10 000,00	Kärü kalmistu sanitaarraie jätkamine
Muu elamu- ja kommunaalmajandus, Türi haldus	45 000,00	Wiedemanni 1 korterite remont
TERVISHOID	29 118,00	
Üldhaigla teenused	29 118,00	Järvamaa Haigla teenuste osutamine kokkuleppe leping endise Väätsa Vallavalitsusega
VABA AEG, KULTUUR, RELIGIOON	206 594,00	
Türi Noortekeskus	171 594,00	LEADER projekt ja omaosalus
Türi Kultuurikeskus	35 000,00	Väätsa Rahvamaja fassaadi remonttööd
HARIDUS	379 656,00	
Türi Lasteaed	54 656,00	Lokuta rühma renoveerimine
Laupa Põhikool, vald	50 000,00	Katuse ja fassaadi remont
Kärü Põhikool, vald	25 000,00	Põrandate remont
Retla-Kabala Kool, vald	250 000,00	Eskiis- ja ehitusprojekti koostamine

EELARVE INVESTEERIMISTEGEVUSE KULUD	1 794 368,00	SELGITUSED
SOTSIAALNE KAITSE	47 000,00	
Eluasemeteenused sotsiaalsetele riskirühmadele, Türi haldus	30 000,00	Sotsiaalkorterite rekonstrueerimine
Muu sotsiaalne kaitse	17 000,00	Sotsiaaltöötajatele tööauto soetamine

6. FINANTSEERIMISTEGEVUS

Finantseerimistegevuses kajastuvad kohustiste võtmine ja kohustiste tasumine. Siin kajastatakse saadud laenud (pangast või mujalt) ja nende tagasimaksed, aktsiate ostmine ja dividendidest saadav tulu.

2023. aasta alguse seisuga on laenusid üleval kohustisena 11,8 mln eurot. Laenude detailsem informatsioon on välja toodud lisas 10.1 - Türi valla kohustiste põhiosa tagasimaksed alates 2023. aasta.

Intressimaksed on planeeritud 2023. aasta eelarves investeerimistegevuse osas 280 000 euroga, milles on arvestatud ka võimaliku euribori muutusega.

2023. a eelarves on kohustise tasumiseks planeeritud laenutagasimaksed 2 010 000 eurot ja kohustiste võtmist 1 590 000 eurot. Laenu võtmise tulemusena langeb arvestuslik netovõlakoormus 56% peale, varasema 74% pealt.

Kohaliku omavalitsuse üksuse ja tema arvestusüksuse netovõlakoormus võib ulatuda aastatel 2020–2024 80 protsendini vastava aasta põhitegevuse tuludest, kui põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude kümnekordne vahe on väiksem kui 80 protsenti vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest.

Alates 2025. aastast peab hakkama netovõlakoormus langema:

- 2025 aastast on lubatud arvestusliku netovõlakoormuseks 75 protsenti sama aasta põhitegevuse tuludest, kui põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude üheksakordne vahe on väiksem kui 75 protsenti vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest.
- 2026. aastast 70 protsendini sama aasta põhitegevuse tuludest, kui põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude kaheksakordne vahe on väiksem kui 70 protsenti vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest.
- 2027. aastast 65 protsendini sama aasta põhitegevuse tuludest, kui põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude seitsmekordne vahe on väiksem kui 65 protsenti vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest.

7. LIKVIIDSETE VARADE MUUTUS

Rahaliste vahendite planeeritav jääk aasta alguseks on 566 517 eurot, mis suunatakse eelarvesse. Likviidsetes varades on eelmisel aastal kasutamata sihtotstarbeliste vahendite jäägid ja muud laekunud toetused ning maksed.

Tabel 29 Eelarvesse suunatud eelmise aasta kasutamata vahendid

Asutus	Summa	Selgitus
Türi Lasteaed	40 000,00	Lokuta rühma renoveerimine
Retla-Kabala Kool	250 000,00	Eskiis- ja ehitusprojekti koostamine
KOKKU	290 000,00	

Tabel ei ole lõplik st jaanuaris ja veebruaris esitatakse erinevaid projekti aruandeid, millede põhjal selguvad lõplikud summad, mida on võimalik üle kanda aastasse 2023.

8. FINANTSNÄITAJAD

8.1. Põhitegevuse tulem

Põhitegevuse tulem on 1 485 957 eurot.

8.2. Eelarve tasakaal

Eelarve on tasakaalus.

8.3. Netovõlakoormuse arvutused

Tabel 30 Netovõlakoormus 2020-2023

	2020 täitmine	2021 täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve
Netovõlakoormus (eurodes)	12 999 627,64	13 587 087,42	13 839 779,00	11 818 184,00
Netovõlakoormus (%)	74%	76%	74%	56%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	14 044 762,40	14 328 282,27	15 102 250,00	16 781 102,40
Netovõlakoormuse individuaalne ülemmäär (%)	80%	80%	80%	80%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	1 045 134,76	741 194,85	1 262 471,00	4 962 918,40

9. SEOS EELARVESTRATEEGIAGA

Eelarvestrateegia koostatakse selleks, et planeerida kavandatavate tegevuste finantseerimist eelseisval neljal eelarveaastal.

Eelarvestrateegia koostatakse arengukavas sätestatud eesmärkide saavutamiseks, et planeerida kavandatavate tegevuste finantseerimist. Türi valla eelarvestrateegia aastateks 2023-2027 kinnitati Türi Vallavolikogu 13.10.2022 määrusega nr 10 „Türi valla arengukava ja eelarvestrateegia aastateks 2023-2027“ kinnitamine.

Türi valla eelarvestrateegia koostamisel on lähtutud tekkepõhisest arvestusmetoodikast. Tekkepõhises eelarves kajastatakse tehingud vastavalt nende toimumisele, sõltumata sellest, millal nende eest raha laekub või välja makstakse.

Tabel 31 Võrdlus eelarvestrateegiaga põhitegevuse tulude ja kulude osas

	2023 strateegias	eelarve	vahe
PÕHITEGEVUSE TULUD KOKKU	19 726 609,00	20 976 378,00	-1 249 769,00
Maksutulud	10 640 151,00	11 267 015,00	-626 864,00
Füüsilise isiku tulumaks	9 054 240,00	10 717 015,00	-1 662 775,00
Maamaks	550 000,00	550 000,00	0,00
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 941 300,00	2 048 604,00	-107 304,00
Saadavad toetused tegevuskuludeks	7 115 158,00	7 613 259,00	-498 101,00
Tasandusfond (lg 1)	1 113 292,00	1 105 315,00	7 977,00
Toetusfond (lg 2)	4 979 446,00	6 010 235,00	-1 030 789,00
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	1 022 420,00	497 709,00	524 711,00
Muud tegevustulud	30 000,00	47 500,00	-17 500,00
PÕHITEGEVUSE KULUD KOKKU	18 143 712,00	19 490 421,00	-1 346 709,00
Antavad toetused tegevuskuludeks	1 614 653,00	1 467 937,00	146 716,00
Muud tegevuskulud	16 529 059,00	18 022 484,00	-1 493 425,00
sh personalikulud	10 604 184,00	12 065 612,00	-1 461 428,00
sh majandamiskulud	5 774 875,00	5 874 272,00	-99 397,00
sh muud kulud	150 000,00	82 600,00	67 400,00
PÕHITEGEVUSE TULEM	1 582 897,00	1 485 957,00	96 940,00

Eelarvestrateegia ja eelarve kulude võrdlus muutub veel peale lugemiste järgseid muudatusettepanekutega arvestamist. Põhilise muutuse tingis õpetajate palga suurem tõus, kui aasta alguses prognoositi ja üldine hinnatõus.

Tabel 32 Võrdlus eelarvestrateegiaga investeerimistegevus

	2022 strateegias	eelarve	vahe
INVESTEERIMISTEGEVUSE TULUD KOKKU	-1 904 700,00	-1 632 474,00	-272 226,00
Põhivara müük (+)	0,00	75 000,00	-75 000,00
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	0,00	86 594,00	-86 594,00
Osaluste müük (+)	0,00	0,00	0,00
Finantstulud (+)	300,00	300,00	0,00
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-25 000,00	-41 014,00	16 014,00
Põhivara soetus (-)	-1 741 000,00	-1 450 250,00	-290 750,00
Osaluste soetus, nt tütarettevõtte osaluse soetus (-)	-24 000,00	-23 104,00	-896,00
Finantskulud (-)	-115 000,00	-280 000,00	165 000,00

Türi valla eelarvestrateegia käsitleb valla põhitegevuse, investeerimistegevuse ja finantseerimistegevuse tulusid ja kulusid ning likviidsete varade muutust. Eelarvestrateegia annab ülevaate omavalitsuse ja omavalitsuse kui arvestusüksuse finantsseisundist ning võimekusest olemasolevaid ja võetavaid kohustisi teenindada.

10. LISAD

LISA 10.1 Türi valla kohustiste põhiosa tagasimaksed alates 2023. aastast*

	21-014738-JI	2020013755	20-030765-JI	19-069269-JI	18-114275-JI	16-087971-JI	KL-170415VA	KL-070613VA	2017019189	16-073142-JI	14-000636-JI	2017028607	KL-271016TU	KL-120615TY	2012032279	5-1/10/19	
aasta	SWED	SEB	SWED	SWED	SWED	SWED	Dan/LHV	Dan/LHV	SEB	SWED	SWED	SEB	Dan/LHV	Dan/LHV	SEB	Kik	Kokku
	L33	L32	L31	L30	L29	L28	L27	L26	L25	L23	L22	L21	L18	L17	L15	L13	
2023	238 983,12	345 308,58	313 636,44	436 363,68	201 864,05	24 484,59	40 761,15	25 492,23	12 104,40	43 356,26	21 530,86	74 253,03	55 076,88	48 870,96	33 135,84	85 494,00	2 010 000,00
2024	238 983,12	348 728,61	313 636,44	436 363,68	207 622,18	25 078,35	41 106,46	0,00	12 104,40	0,00	0,00	74 859,93	59 666,62	48 870,90	5 522,30	85 494,00	1 898 036,99
2025	238 983,12	352 334,25	2 195 454,24	436 363,68	213 717,60	25 695,81	13 780,16	0,00	12 104,40	0,00	0,00	75 501,04	55 076,88	0,00	0,00	85 494,00	3 704 505,18
2026	238 983,12	355 860,83	0,00	436 363,68	217 575,20	17 478,32	0,00	0,00	12 104,40	0,00	0,00	76 124,98	55 076,87	0,00	0,00	85 494,00	1 495 061,40
2027	238 983,12	299 273,37	0,00	436 363,36	219 702,57	0,00	0,00	0,00	8 069,10	0,00	0,00	83 215,08	0,00	0,00	0,00	85 494,00	1 371 100,60
2028	238 983,12	0,00	0,00	0,00	221 844,49	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	85 494,00	546 321,61
2029	238 983,12	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	85 494,00	324 477,12
2030	238 983,12	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	238 983,12
2031	238 982,44	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	238 982,44
Kokku	2 150 847,40	1 701 505,64	2 822 727,12	2 181 818,08	1 282 326,09	92 737,07	95 647,77	25 492,23	56 486,70	43 356,26	21 530,86	383 954,06	224 897,25	97 741,86	38 658,14	598 458,00	11 827 468,46
Tähtaeg	31.12.2031	15.10.2027	23.04.2025	31.12.2027	28.12.2028	13.09.2026	17.04.2025	25.06.2023	18.08.2027	15.08.2023	20.12.2023	31.12.2027	31.12.2026	01.12.2024	31.01.2024	27.08.2029	
% marginaal solimise aegne intressimäär %	0,799	0,990	1,360	1,000	0,960	1,400	0,840	1,240	1,130	1,600	1,450	0,819	0,950	0,750	1,000	1,000	
kehtiv intressimäär %	2,002	0,990	1,360	1,263	0,960	2,384	0,840	1,513	1,865	2,132	1,723	0,819	0,950	0,750	1,273		
laen võetud	24.03.2021	15.10.2020	23.04.2020	12.07.2019	10.10.2018	15.09.2016	17.04.2015	25.06.2013	25.08.2017	03.08.2016	06.01.2014	18.12.2017	27.10.2016	12.06.2015	21.12.2012	25.08.2010	

* laenulepingute jääkide korrigeeritud seis 31.12.2022 lisatakse lugemiste vahel.

Laenud:

- L13, L15, L17, L18, L21 endise Türi valla laenud
- L22 ja L23 endise Käru valla laenud
- L25, L26, L27, L28 endise Väätsa valla laenud
- L29, L30 Türi valla 2018. a ja 2019. a laenud
- L31, L32 Türi valla 2020. a laen
- L33 Türi valla 2021. a laen

LISA 10.2 Omatulud 2023. aasta eelarves

Valla hallatav asutus	omatulu plaan 2023	riigilõivud	Tulud majandusteg evusest	koolieelsete lasteasutuste kohatasu	tasu toitlustamiskul u-deks	Tulud haridusalasest tegevusest	Tulud kultuuri- ja kunstialasest tegevusest	Tulud spordi- ja puhkealase st tegevusest	Tulud sotsiaaliaabia lasest tegevusest	Elamu- ja kommunaal- tegevuse tulud	Tulud transpordi- ja sidealasest tegevusest	Üür ja rent	KOKKU
Türi Vallavalitsus	338 500,00	12 000	6 500	145 000		295 000				1 000	20 000	4 000	338 500,00
Türi Lasteaed	227 362,00			139 129,00	88 233,00	227 362,00							227 362,00
Laupa Põhikool	9 355,00				9 155,00	9 155,00						200	9 355,00
Retla-Kabala Kool, lasteaed	36 920,00			19 000	17 920	36 920							36 920,00
Retla - Kabala Kool, kool	5 523,00				5 200,00	5 323,00						200	5 523,00
Türi Põhikool	26 700,00				24 000,00	24 700,00						2 000	26 700,00
Türi Ühisgümnaasium	23 800,00				7 000,00	21 800,00						2 000	23 800,00
Türi Kevade Kool	2 520,00				1 200,00	1 200,00						1 320	2 520,00
Türi Muusikakool	27 090,00					27 090,00							27 090,00
Türi Noortekeskus	11 000,00						9 000					2 000	11 000,00
Türi Raamatukogu	4 600,00						3 400					1 200	4 600,00
Türi Kultuurikeskus	55 500,00						25 000	500				30 000	55 500,00
Türi Muuseum	4 500,00						1 500					3 000	4 500,00
Türi Päevakeskus	164 801,00								164 801				164 801,00
Türi Kommunaalasutus	175 000,00											175 000	175 000,00
Türi Haldus	235 000,00									195 000		40 000	235 000,00
Väätša eakate kodu	638 400,00								638 400				638 400,00
Väätša lasteaed Paikäpp	40 143,00			24 025	16 118	40 143							40 143,00
Väätša Põhikool	5 500,00				3 000	3 000						2 500	5 500,00
Käru Põhikool lasteaed	14 690,00			9 564	5 126	14 690							14 690,00
Käru Põhikool, kool	1 700,00				1 700	1 700							1 700,00
TULUD KOKKU	2 048 604,00	12 000,00	6 500,00	336 718,00	178 652,00	708 083,00	38 900,00	500,00	803 201,00	196 000,00	20 000,00	263 420,00	2 048 604,00